
AZ EMBERKERESKEDELEM
ÁLDOZATAINAK
BEILLESZKEDÉSÉT
CÉLZÓ INTÉZKEDÉSEK
HATÉKONYSÁGÁNAK
ÉRTÉKELÉSE

International Organization for Migration (IOM)

A jelen kutatási jelentés létrejöttét az Európai Bizottság támogatta a FIIT projekt keretében, amelynek finanszírozásában részt vett a harmadik országbeli állampolgárok beilleszkedése céljából létrehozott Európai Alap is, valamint a támogatásban részt vettek közösségi szervezetek, az olasz belügyminisztérium és a nagy-britanniai nem kormányzati szervezatként működő Bevándorlási Segélyvonal. A tanulmány a szerző véleményét juttatja kifejezésre, tehát nem feltétlenül az IOM, a finanszírozó szervezetek vagy a partnerek nézetét tükrözi.

Az IOM úgy véli, hogy az emberséges és megfelelően szabályozott migráció a migránsok és a társadalom számára egyaránt hasznos. Az IOM kormányközi szervezatként más nemzetközi szervezetekkel együttműködve támogatja a migráció mindennapi problémáinak megoldását, hozzájárul a migrációval kapcsolatos kérdések megértéséhez, ösztönzi a migráció által végbemenő társadalmi és gazdasági fejlődést, valamint a migránsok emberi méltóságának tiszteletben tartásáért és jó közérzetük fenntartásáért küzd.

Kiadó: International Organization for Migration (Nemzetközi Migrációs Szervezet)
9, Cité de Tréville
75009 Párizs, Franciaország
Tel: +33 1 40 44 06 91
Fax: +33 1 40 44 04 85
E-mail: iomparis@iom.int
Internet: www.iom.int/france

© 2013 Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM)

Minden jog fenntartva. A dokumentum egyetlen része sem másolható, továbbítható, terjeszthető vagy tárolható elektronikusan, mechanikusan, fénymásolással, felvétel készítése vagy egyéb eljárás útján a kiadó előzetes engedélye nélkül.

A kiadvány nem hozható kereskedelmi forgalomba.

AZ EMBERKERESKEDELEM ÁLDOZATAI BEILLESZKEDÉSÉNEK
TÁMOGATÁSA ÉS ELŐSEGÍTÉSE (FIIT PROJEKT)

AZ EMBERKERESKEDELEM ÁLDOZATAINAK BEILLESZKEDÉSÉT CÉLZÓ INTÉZKEDÉSEK HATÉKONYSÁGÁNAK ÉRTÉKELÉSE

Prof. Joanne Van Selm

A jelentés a Nemzetközi Migrációs Szervezet számára készült

International Organization for Migration (IOM)

A jelen kutatás módszertanát az IOM római és párizsi szervezete dolgozta ki az IOM brüsszeli regionális irodájával együttműködve. Valamennyi részt vevő országban –Belgiumban, Franciaországban, Magyarországon, Olaszországban és Nagy-Britanniában – az IOM munkatársai (Agnès Tillinac, Novita Amadei, Dóra Bálint, Teresa Albano és Chiara Gnoli) végezték a primer és a szekunder kutatást a következő projektpartnerek támogatásával: Payoke, ALC, Baptista Szeretetszolgálat, a La Sapienza római egyetem és a Bevándorlási Segélyvonal.

Koordináció: Fanny Ruinart, Chloé Taillard Yévenes (IOM Paris)

Nyelvi lektorálás: Bálint Dora

Megjelenés és formátum: Adeline Richet-Lartigue

TARTALOMJEGYZÉK

Rövidítések	5
Bevezetés	7
Alapfeltételezések: emberkereskedelem és beilleszkedés	13
Emberkereskedelem	14
Beilleszkedés	19
Az emberkereskedelem és beilleszkedés viszonya	23
A FIIT projekt keretében az egyes országban folytatott esettanulmányok összehasonlítása	29
Státusz: az adott országban való tartózkodás és beilleszkedés jogi alapja	31
Biztonság: kezdeti pszichoszociális támogatás és az áldozatok igényei	39
Védett ház	42
Munkavállalás	44
A jóléti és szociális támogatásokhoz való hozzáférés	46
A harmadik országbeli és az uniós állampolgárok eltérő helyzete	50
Az elemzés és a reflexiók szélesebb kontextusa	53
Következtetések és ajánlások	59
Eltérések	60
Milyen hasznos eljárásokat kínál a bemutatott öt eset, amelyek segítségével leküzdhetők a beilleszkedést gátló tényezők, és javítható a kétirányú folyamat?	62
Bibliográfia	69
1. Melléklet: Kérdőívek	75
2. Melléklet: Összefoglaló táblázat	87

RÖVIDÍTÉSEK

ECRE	Európai Menekültügyi Tanács
EC	Európai Bizottság
EEA	Európai Gazdasági Térség
EU	Európai Unió
FIIT	Az emberkereskedelem áldozatai beilleszkedésének támogatása és elősegítése
GRETA	Emberkereskedelem Elleni Küzdelem Szakértői Csoportja
IOM	Nemzetközi Migrációs Szervezet
ICMPD	Nemzetközi Migrációs Politikát Fejlesztő Központ
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
UNGIFT	Az Egyesült Nemzetek globális kezdeményezése az emberkereskedelem elleni küzdelem céljából

BEVEZETÉS

Az emberkereskedelem áldozatai beilleszkedésének támogatása és elősegítése céljából létrehozott projekt (FIIT projekt) célja, hogy támogassa az emberkereskedelem áldozatainak hosszú távú beilleszkedését a helyes eljárások azonosítása, megosztása és átadása révén, amely eljárások fellelhetők a beilleszkedés jogi, gazdasági és pszichoszociális aspektusaiban. A projekt feladata ezenkívül, hogy erősítse és javítsa az áldozatokkal foglalkozó nemzeti és uniós szakemberek együttműködését. A projekt egyik konkrét célkitűzése olyan tanulmány létrehozása szekunder kutatás és interjúk révén, amely bemutatja a harmadik országból származó áldozatok hosszú távú beilleszkedésével kapcsolatos hatékony eljárásokat.

A KUTATÁS ALAPVETŐ KÉRDÉSFELTEVÉSE

Milyen erőfeszítéseket tettek az uniós tagállamok az áldozatok beilleszkedése érdekében, és ezek hogyan javíthatók? E kérdés megválaszolásához meg kell vizsgálni az áldozatok beilleszkedésének elősegítésére vonatkozó jogi és politikai keretfeltételek erősségeit és gyengeségeit. A projekt során öt országot (Belgiumot, Franciaországot, Magyarországot, Olaszországot és az Egyesült Királyságot) vizsgáltak, és hasznos lehet annak elemzése is, hogy a felsorolt országok valamelyike rendelkezik-e az áldozatok integrációját célzó hatékony intézkedésekkel. Mivel a projekt során végzett kutatás számára hasznosak voltak az áldozatokkal folytatott interjúk, célszerűnek mutatkozik az áldozatok által megfelelőnek vélt intézkedések vizsgálata is.

A TANULMÁNY OKA

A jelen projekt szükségességét az a megállapítás indokolja, hogy az

emberkereskedelem áldozatai „aszimmetrikus” helyzetben vannak a célországban való maradásra és az ottani beilleszkedésre vonatkozó döntés meghozatalakor. A célországgal való első kapcsolatuk torzul a kizsákmányolás miatt szerzett tapasztalatuk révén, ami megzavarja a beilleszkedési folyamatot. Míg nagyszámú általános kutatás áll rendelkezésre a migránsok beilleszkedésére vonatkozóan, kevés tapasztalati kutatást folytattak az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedésével kapcsolatban, és különösen kevés az áldozatokkal folytatott beszélgetésen vagy interjú alapjánuló következtetés. Az IOM korábban is publikált már olyan összehasonlító tanulmányt, amely az áldozatok tartózkodási lehetőségeit értékelte, és tartalmazott nem kormányzati szervezetekkel, támogatást nyújtó szervezetekkel folytatott interjúkat és a nemzetközi szervezetek által az emberkereskedelem leküzdésére kidolgozott alaptételeket (IOM, 2010). A FIIT projekt feladata, hogy interjúkat folytasson az emberkereskedelem áldozataival, és ismereteket gyűjtsön tőlük, valamint a támogatást nyújtó szervezetektől és politikai döntéshozóktól a beilleszkedést célzó jelenlegi kezdeményezésekre, ill. azok továbbfejlesztésére vonatkozóan.

Az emberkereskedelemmel kapcsolatos politikai döntéshozatal általában azon a felfogáson alapul, hogy a legtöbb esetben az egykori áldozatokat visszaszállítják a származási országba, vagy az áldozat a visszatérést választja, ritkábban fordul elő, hogy a célországban maradjon, ahol visszanyerte szabadságát (lásd Rieger; Haynes). Az előbbi gondolatmenet feltehetőleg azon a feltevésen alapul, hogy az áldozatok nem szabad akaratukból vettek részt a (nem legális) migrációban, hanem szinte áruként, fegyverként vagy kábítószerként, kereskedtek velük. Az áldozatokat az áldozatként való azonosítást követően elsősorban bűntény tanújaként kezelik, és a védelmükre szolgáló intézkedések rövid távra szólnak, azaz arra a gondolkodási időszakra, amelyben végiggondolják helyzetüket, és meghozzák a döntést arról, hogy készek-e segítséget nyújtani a hatóságoknak a bűnüldözés során. Ezen túlmenően az általános feltevés szerint az áldozatok leggyakrabban a származási országba való visszatérést és az ottani beilleszkedést választják¹. E feltevések azonban nem tényeken vagy adatokon alapulnak, hiszen kevés ismeret áll rendelkezésre, vagy hiányoznak az ismeretek arra vonatkozóan, hogy hány áldozat kíván hazatérni, ill. mennyien térnek vissza származási országukba. Ezenkívül hiányosak az információk a célországban maradó áldozatok jövőjéről, akiknek státusza feltehetőleg kevésbé kapcsolódik múltjukhoz, és korlátozott mértékben kapnak speciális helyzetüket figyelembe

¹ Haynes például bírálja ezt mint az „áldozatok védelmének” egyik aspektusát 2003-as „A stabilitási paktum munkacsoportja” c. művében, lásd megjegyzését a „The Task Force on Trafficking in Human Beings, Special Coordinator for the Stability Pact of South Eastern Europe” c. írásban az alábbi címen: <http://www.stabilitypact.org/trafficking.htm#four> (utolsó megtekintés: 2003. július 1.).

vevő támogatást. Rieger például szembeállítja az évente az Egyesült Államokba érkező áldozatok 50.000 főre becsült számát és azt a tényt, hogy 2005-ben csupán 228 vízumot (T visa) adtak ki az emberkereskedelem áldozatairól és az erőszakkal szembeni védelemről szóló 2000-es törvény hatálya alapján.

A projekt során a figyelem középpontjában a harmadik országbeli állampolgárok állnak, tehát az uniós országokban tartózkodó nem uniós állampolgárok. A jelen projekt ebben tér el az utóbbi években az emberkereskedelemmel és beilleszkedéssel kapcsolatban létrejött számos egyéb projekttől, amelyek gyakran a származási országban történő beilleszkedést vizsgálták, vagy a célországban és a származási országban való beilleszkedést egyaránt tárgyalták. Bizonyos feltárt információk, különösen Magyarország, de más országok esetében is, az Unión belül emberkereskedelem áldozatává vált uniós állampolgárok speciális helyzetére vonatkoznak. Különösen a jogi státusszal összefüggésben a tanulmány kitér az uniós állampolgárok és a harmadik országbeli állampolgárok eltérő helyzetére, azonban ez utóbbiak helyzetének középpontba állításával.

MÓDSZERTAN

A projekt öt országra fókuszált: Belgiumra, Franciaországra, Magyarországra, Olaszországra és az Egyesült Királyságra. Azért esett a választás ezen öt országra, mert egyrészt a nemzeti hatóságok hajlandók voltak rész venni a projektben és az áldozatok beilleszkedésének értékelésében, másrészt egyéb tényezők is szerepet játszottak a választásban, és így lehetővé vált az emberkereskedelem különböző aspektusainak az alábbiak szerinti bemutatása.

Minden országra vonatkozóan táblázat készült a hatályos jogszabályokról, a 2004 és 2011 között kiadott tartózkodási engedélyek számáról és típusáról, illetve a kizsákmányolás típusáról és formájáról, amennyiben rendelkezésre állt ilyen adat. Összehasonlítás céljából táblázat készült a harmadik országbeli és uniós áldozatoknak nyújtott beilleszkedési támogatásokról is. A táblázatok nagyrészt a szekunder kutatás alapján készültek (lásd az Összefoglaló táblázat c. 2. mellékletet).

Az interjúkat ezt követően készítették a nemzeti szakértői csoportok, amelynek a tagjai minden országban az IOM-tól és az emberkereskedelem áldozataival foglalkozó nemzeti nem kormányzati szervezetektől érkeztek. A megkérdezettek politikai döntéshozók, gyakorlati szakemberek és az emberkereskedelem áldozatai voltak. Az öt országban összesen 31 interjú készült támogatást nyújtó

szervezetekkel, 19 politikai döntéshozót és összesen 62 áldozatot kérdeztek meg a kérdezőbiztosok. Csak Franciaországban sikerült teljesíteni a célul kitűzött 20-nál több interjúszámot, ahol 23 személyt kérdeztek meg. Ezzel szemben Olaszországban 13, Belgiumban 11, Magyarországon 9 és az Egyesült Királyságban 6 interjú készült. Magyarország esetében mindegyik megkérdezett magyar állampolgárságú volt, ami rávilágít arra, hogy Magyarország jelentős származási ország. Az Egyesült Királyságban nehézséget okozott felvenni a kapcsolatot olyan személyekkel, akik esetében már letelt a 45 napos gondolkodási időszak. Néhány esetben már nem áll fenn kapcsolat a támogatást nyújtó szervezetekkel, más esetekben etikai okokból fakadó ellenállásba ütközött az elérhetőségek kutatás céljára való felhasználása részben az ilyen irányú megkeresések gyakorisága miatt. 4 áldozat uniós állampolgár volt azon hat áldozat közül, akikkel sikerült felvenni a kapcsolatot. Bizonyos mértékben ez a jelenség az Unión belüli emberkereskedelem helyzetét tükrözi, különösen a Romániából és Bulgáriából származó áldozatok esetében. A különböző országokban megkérdezett politikai döntéshozók közül sokan különböző területeken vesznek részt az emberkereskedelem elleni küzdelemben, az áldozatok beilleszkedésében játszott sajátos szerepük nem teljes mértékben tisztázott. Emiatt gyakran problémát okozott annak megállapítása, hogy mely speciális és hivatalos szervek foglalkoznak a beilleszkedési politikával és az áldozatok számára kialakított programokkal.

Minden országra vonatkozóan készült az információkat összefoglaló nemzeti jelentés. A projektzáró jelentéshez készült néhány kiegészítő szekunder elemzés az emberkereskedelem és beilleszkedés kérdéseire vonatkozóan, amelyeket a szerző csatolt az egyes országokban kifejezetten e projekt céljából gyűjtött információk összehasonlító áttekintéshez. Ezért a tanulmány azon központi kérdésére, hogy milyen erőfeszítéseket tettek az egyes országok a beilleszkedés érdekében, és azok hogyan fejleszthetők tovább, ráépül annak vizsgálata, hogy hogyan alkalmazható a bevándorlók beilleszkedésével kapcsolatos tágabb gondolkör az emberkereskedelem áldozatainak esetében, hol szükséges a megoldások módosítása, szűkítése vagy bővítése, ennek a csoportnak megfelelően.

A szerző a jelen jelentésben a FIIT projekt keretében végzett tanulmány megállapításait az emberkereskedelem és beilleszkedés témájában folytatott egyéb kutatások kontextusába helyezi, hogy látható legyen egymáshoz való viszonyuk, és hogy bővítsék az ezzel kapcsolatos ismereteket.

FENNTARTÁSOK

Ahogy a szerző már megjegyezte, a kutatócsoportok nem tudtak olyan számú áldozatot megkérdezni, mint amennyi a projekttervben szerepelt. Ennek ellenére az interjúkból nyert információk hasznosak, de az eredeti szándékkal ellentétben nem elég széleskörűek, és nem adnak lehetőséget a tervezett mértékű összehasonlításra. A projekt egyik célja a beilleszkedés és a beilleszkedést célzó programok esetleges továbbfejlesztési lehetőségének felmérése az áldozatok szempontjából. A megkérdezett személyek bizonytalanok vagy visszafogottak tűntek véleményük kifejezése során, aminek egyes esetekben az lehetett az oka, hogy az interjút a nem kormányzati szervezeteknek az áldozatokkal rendszeresen kapcsolatban lévő alkalmazottai folytatták, ami egyrészt biztonságérzetet keltett bennük, mivel a kérdező személy ismert volt számukra, azonban esetlegesen gátolta a bíráló vélemények kinyilvánítását.

A következő megjegyzések az ICMPD azon tanulmányában olvashatók, amely az emberkereskedelem (prostitúció, a munkaerő egyéb kizsákmányolása, szervkereskedelem, koldulás) és az érintettség (áldozat, elkövető) különböző típusait vizsgálja: „A korábbi összehasonlító tanulmányok nem említik azt a tényt, hogy a **rendelkezésre álló** statisztikai adatok nem tesznek lehetővé egyértelmű következtetéseket, hanem különböző értelmezésekhez vezetnek. Ezenkívül ezekben a tanulmányokban nincs mindig biztosítva a felhasznált adatok heterogenitása, világos definíciója és kategorizálása.” (ICMPD, 2010:9). A jelentés felhívja a figyelmet, hogy az alábbiakban inkább minőségi, mint mennyiségi információk szerepelnek, és az összehasonlítások személyes tapasztalatokra, valamint az öt országban meglévő releváns politikai kezdeményezésekre támaszkodnak.

A JELENTÉS SZERKEZETE

A jelentés első részében a szerző röviden ismerteti az emberkereskedelemmel és beilleszkedéssel kapcsolatos alapvető témákat és intézkedéseket, áttekinti a keretfeltételeket és a rendelkezésre álló információkat, majd elemzi összefüggéseiket. A második rész tartalmazza az öt országban folytatott tanulmányok megállapításait összehasonlító formában. A harmadik és egyben utolsó rész a tanulmány céljából gyűjtött empirikus adatok (2. rész) alapján levont következtetéseket sorakoztatja fel, összeveti azokat a meglévő jogi és politikai keretfeltételekkel, ill. tudományos és politikai elemzéssel (1. rész), majd ismerteti a FIIT projekt alapján kidolgozott ajánlásokat.

ALAPFELTÉTELEZÉSEK: EMBERKERESKEDELEM ÉS BEILLESZKEDÉS

Az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését támogató és elősegítő lehetőségek vizsgálata során két témát szükséges mérlegelni: az emberkereskedelmet és a beilleszkedést. Megközelítőleg két évtizede áll a nemzetközi figyelem középpontjában az emberkereskedelem, a kriminológiai és migrációs szakemberek nagy figyelemmel kísérik ezt a témát. A migrációról és állampolgárságról folytatott viták központi eleme a beilleszkedés. Ahol az emberkereskedelem és a beilleszkedés kérdése politikai aspektusokkal kapcsolódik össze, eddig a súlyt nagyrészt a státuszra és a tartózkodási engedélyre helyezték, amely lehetővé teszi az áldozatok számára, hogy a célországban maradjanak, azonosítsák a kizsákmányolásukért felelős személyeket, valamint vallomást tegyenek ellenük. Az áldozatokkal dolgozó gyakorlati szakemberek által készített tudományos munkákban és dokumentációban található egészségügyi témákat és a munkaerőpiacon való beilleszkedést vizsgáló tanulmányok is.

Viszonylag kevés munkában dolgozták fel azonban a célországban maradó áldozatok közép – és hosszú távú kilátásait. Ennek különböző okai lehetnek: az emberkereskedelemre vonatkozó becslött számadatokhoz képest viszonylag alacsony azoknak az áldozatoknak a száma, akik áldozatként való azonosításukat követően készek együttműködni a hatóságokkal. Ahogy a szerző fentebb megjegyezte, néhány politikai döntéshozó feltételezése szerint sokan visszatérnek a származási országba, még ha azt is feltételezik, hogy nem saját akaratukból és aktívan vettek részt a migrációról szóló döntésben, ennek azonban nem feltétlenül kell így lennie. Ahol a feltételezések szerint az áldozatok maradni kívánnak, lehetséges, hogy egyszerűen besorolják őket a

bevándorlók nagy csoportján belüli valamelyik kategóriába, különösen a bűnvádi eljárásban való közreműködésüket követően. Valószínűleg azonban egyszerűen nem áll rendelkezésre sok információ az áldozatok által hozott döntésről és az azokat megalapozó okokról, ill. a befogadó országban való beilleszkedésük folyamatáról. Feltételezhető azonban, hogy az emberkereskedelem áldozatai sajátos szükségletekkel rendelkeznek a beilleszkedést illetően. Amennyire a kiváló képességekkel és magas végzettséggel rendelkező üzletembernek a célországban való beilleszkedés során felmerülő szükségletei eltérnek a politikai konfliktus vagy az emberi jogokkal való visszaélés miatt menekültté vált személy szükségleteitől, bizonyára az emberkereskedelem áldozatai is egyedi szükségletekkel rendelkeznek, és a sikeres beilleszkedéshez vezető úton meghatározott akadályokat kell leküzdeniük.

A jelentés ebben a részben külön-külön foglalkozik az emberkereskedelem és a beilleszkedés fogalmával általánosságban, majd összekapcsolja őket az áldozatok beilleszkedésével kapcsolatban rendelkezésre álló ismeretek és elképzelések mérlegelése révén.

EMBERKERESKEDELEM

Az ENSZ Palermói Jegyzőkönyvét 154 ország írta alá, köztük az uniós tagállamok is. Az Egyesült Nemzetek keretében 2000-ben létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve (Palermói Jegyzőkönyv) 3. cikkének a) paragrafusa a következőképpen határozza meg az emberkereskedelmet:

személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés útján, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával vagy elfogadásával annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal

rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott eltávolítását.

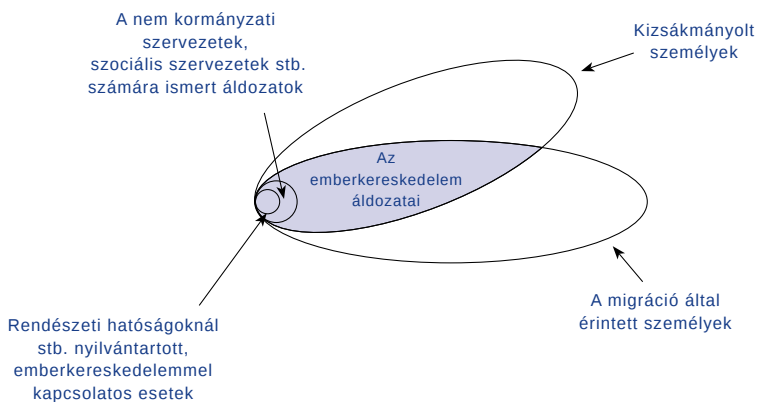
A 2010-es ENSZ-statisztikák arra utalnak, hogy az áldozatok 79%-a szexuális kizsákmányolás, 18%-a kényszermunka által történő kizsákmányolás és 3%-a egyéb kizsákmányolás tárgya volt. Az áldozatok 66%-a nő, 13%-a leánygyermek, 12%-a férfi és 9%-a fiúgyermek. Az emberkereskedelem felszámolására irányuló 2012-es európai uniós stratégia szerint az uniós tapasztalatok hasonlóak az ENSZ statisztikáihoz. A legtöbb tagország 2011-ben arról számolt be az Európai Bizottságnak, hogy az áldozatok többsége uniós tagállamból, főként Romániából, Bulgáriából, Lengyelországból és Magyarországról érkezik. A nem uniós országból származó áldozatok elsősorban Nigériából, Vietnamból, Ukrajnából, Oroszországból és Kínából érkeznek. Az IOM emberkereskedelemre vonatkozó 2011-es éves jelentése szerint az Európai Gazdasági Térségbe túlnyomórészt Brazíliából, Bulgáriából, Kínából, Indiából, Nigériából, Moldovából, Pakisztánból, Romániából, Oroszországból és Ukrajnából érkeznek az áldozatok. Néhány ország arról is beszámol, hogy az emberkereskedelem áldozatai között nagy arányban található romák, akik az európai országokban gyakran nem rendelkeznek jogi státusszal, és különösen kiszolgáltatott helyzetben vannak.

A jelenség statisztikai szempontból becslések tárgya marad, és kiterjedtsége révén széleskörű következtetések vonhatók le: néhányan úgy vélik, hogy az áldozatok csupán 5%-át azonosítják áldozatként, és közülük is csak nagyon keveset fedeznek fel határátkelés közben (Mattar és Van Slyke, 2010: 199). Az ICMPD megjegyezte, hogy az adatgyűjtés fejlesztésére és harmonizálására tett erőfeszítések ellenére az Unió és az egyes tagországokon belüli emberkereskedelemmel kapcsolatosan kevés rendszerezett ismeret áll rendelkezésre (ICMPD, 2010: 9). Tyldum és Brunovskis felhívták a figyelmet, hogy mennyire nehéz kialakítani az emberkereskedelem áldozatainak meghatározására szolgáló kritériumokat, valamint pontos számításokat végezni a definíció alapján a „rejtett népességhez” tartozó személyekre vonatkozóan tevékenységük, ezen belül bűncselekményük jellegének különbözősége, a fekete piacon való alkalmazásuk és az illegális határátkelés következtében (2005). A populációs átfedés valószínű arányainak megközelítő becslésén alapuló grafikon rámutat az emberkereskedelemre vonatkozó pontos adatok

gyűjtésének nehézségeire (Tyldum és Brunovskis, 2005: 23). A FIIT projekt számára folytatott kutatás során a franciaországi partnerek megjegyezték, hogy a hatóságok nem rögzítik az emberkereskedelem jelenlegi méreteire vonatkozó adatokat, és az egykori áldozatokat nemzetiségük, bizonyos társadalmi aspektusok vagy kiszolgáltatottságuk alapján írják le. Az olaszországi partnerek olyan felmérési eredményekre hívják fel a figyelmet, amelyek arra utalnak, hogy a sztereotipizálásnak még mindig fennáll a veszélye annak ellenére, hogy az áldozatok védelmére alkotott törvények 14 éves múltra tekintenek vissza, és a szociális munkások, valamint a jogérvényesítő hatóságok figyelmét felhívták az áldozatok eltérő típusaira. Egy húszas éveit elején járó nigériai nőről nagyobb valószínűséggel feltételezik, hogy emberkereskedelem áldozata – akkor is, ha egyébként még nem azonosították emberkereskedelem áldozataként – (és így komolyabb vizsgálatoknak is vetik alá annak érdekében, hogy a feltevést megerősítsék, vagy cáfolják), mint egy marokkói tinédzserfiú, egy 60 éves bolgár férfi vagy egy a 30-as éveit elején járó szomáliai nő esetében tennék.

1 ÁBRA:

KÖZÉPPONTBAN AZ EMBERKERESKEDELEM ÁLDOZATAI: POPULÁCIÓK ÉS SZUBPOPULÁCIÓK, AMELYEKEN BELÜL MEGTALÁLHATÓK AZ EMBERKERESKEDELEM ÁLDOZATAINAK SZUBPOPULÁCIÓI
(a populációk viszonylagos mérete feltevéseken alapul, és eltérő lehet az egyes régiókban)

A Tyldum és Brunovskis által készített ábra (2005), 23. old.

A kormányzati és kormányközi tevékenységek középpontjában főként az emberkereskedelem elleni küzdelem áll annak érdekében, hogy megakadályozzák az emberkereskedelmet, ill. annak feltárása esetén bűnvádi eljárást indítsanak az elkövetők ellen. Az emberkereskedelem ellen kidolgozott stratégia négy legfontosabb területe a megelőzés, a bűnvádi eljárás, az áldozatok védelme és az érintettek közti együttműködés. E négy területen alapuló megközelítésnek 3 központi célja van: a kapacitások kiépítése, az áldozatoknak nyújtott közvetlen támogatás és az emberkereskedelem problémájának tudatosítása. Az együttműködés a stratégia átfogó eleme, mivel az érintettek számára világossá vált, hogy a megelőzés, bűnüldözés és az áldozatok védelme érdekében folytatott munka csak a nemzeti, nemzetközi és nem kormányzati szervezetek közti közreműködéssel végezhető sikeresen (UNGIFT). A FIIT tanulmánya elsősorban az áldozatok védelmével foglalkozik, különösen azokkal az erőfeszítésekkel, amelyek kiemelten kezelik, hogy a hosszú távú beilleszkedést szolgáló intézkedések érdekében a védelem túlmutasson az azonosított áldozatok hivatalos státuszának biztosításán. A FIIT projektjének további alapvető eleme a magas szintű szakmai együttműködés és az információk megosztása.

Világszerte számos célország próbálja felhívni a figyelmet az emberkereskedelem elleni küzdelem fontosságára. Fontos szerepet játszik köztük az Amerikai Egyesült Államok, amelynek Külügyminisztériuma évente jelentést ad ki az emberkereskedeletről, ennek segítségével tudatosítja a problémát, rögzíti az egyes országokban zajló változásokat (amely országok származási, tranzit – vagy célországként vagy e három kombinációjaként jelennek meg), valamint rangsorolja az egyes országokat az emberkereskedelem ellen folytatott küzdelem alapján (a Külügyminisztérium éves jelentése). Az Európai Unióban az Európai Bizottság szintjén történtek intézkedések az Együtt az emberkereskedelem ellen elnevezésű kezdeményezés során szerzett adatok és szakismeretek összegyűjtésére, ill. koordinátort neveztek ki az emberkereskedelem elleni küzdelem összehangolására.² Ezenkívül az Európa Tanács emberi jogi szakértők részvételével (a nemzetek és nemek egyensúlyának megőrzése mellett) létrehozta az Emberkereskedelem Elleni Küzdelem Szakértői Csoportját (GRETA), amely 10-15 tagból áll. A GRETA kíséri figyelemmel az Európa Tanács *emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye* alkalmazását (Európa Tanács, 2005, ill. honlap), valamint általános és nemzeti jelentéseket is készít.

2 További információk a következő weboldalon: <http://ec.europa.eu/anti-trafficking/>

Tudományos diskurzus, hasonlóan a közpolitikai diskurzushoz, az emberkereskedelem két aspektusát emelték ki eddig: a jelenség bűnügyi vonatkozását és a bevándorlással való kapcsolatát. Bűnügyi vonatkozásban a modern emberkereskedelem egyenlő a rabszolgasággal, és a harmadik legjövedelmezőbb illegális üzleti vállalkozás a drog – és fegyverkereskedelem után (Bales és Soodalter, 2009: 3; lásd még Coen, 2011). E megközelítés középpontjában a prostitúció, valamint a szélesebb értelemben vett kizsákmányolás áll. Ami a bűnözést és a bevándorlást illeti, az illegális határátlépés fontos szempont az emberkereskedelemmel kapcsolatos kutatásban, bár sokan állítják, hogy az emberkereskedelem meghatározásában a kizsákmányolás fontosabb szerepet játszik, mint a határátlépés, utalva arra, hogy az adott személyek a származási országon belül is válhatnak az emberkereskedelem áldozatává. Geddes szerint az illegális migránsok egyrészt „veszélyt jelentenek a területi, szervezeti és koncepcionális határok tekintetében, másrészt teljes mértékben ki vannak szolgáltatva a kíméletlen emberkereskedőknek és – csempészeknek.” Az áldozatok esetében a legfőbb figyelem emberi jogaik megsértésére irányult (lásd például Gallagher, 2013). Ahogy az alábbiakban látható, az utóbbi években a bevándorláson túlmutatóan a figyelem nem csak a migrációra irányul, hanem a saját hazájukban emberkereskedelem áldozatává vált vagy külföldön történő kizsákmányolásukat követően származási országukba visszatért személyek beilleszkedésére is.

Az emberkereskedelem vizsgálata során felmerülő legfőbb akadály az áldozatok azonosítása – legyen szó adatokról, kriminológiáról, bevándorlásról, emberi jogokról vagy beilleszkedésről, és ezáltal megelőzésről, bűnüldözésről, illetve védelemről (lásd például Mattar és Van Slyke, 2010). Ahhoz, hogy az adott személyek részére segítséget, majd fizikai és pszichológiai támogatást tudjanak nyújtani, és a jogérvényesítő hatóságok ne kezeljék őket egyszerűen illegális bevándorlóként vagy bűnözőként, meg kell történnjen áldozatként való azonosításuk (GRETA, 2012). Az áldozatok azonosítása kulcsfontosságú az emberkereskedelem megelőzésében és a bűnüldözésben. Azok az azonosított áldozatok, akik készek tanúként részt venni a tettesek ellen folytatott bűnvádi eljárásban, bizonyos ideig mindenképpen a célországban maradnak, adott esetben hosszabb ideig is. Ez a beilleszkedés bizonyos fokát feltételezi, és hogy ez mennyire intenzíven vagy felületesen zajlik az áldozat és az őt befogadó közösség és ország szempontjából, függhet az áldozatokat érintő politikától és a részükre nyújtott támogatásoktól.

A FIIT projekt a beilleszkedésre összpontosító olyan projekteket, programokat

és politikát érint, amelyek a vizsgált öt uniós államba hurcolt áldozatokra vonatkoznak.

BEILLESZKEDÉS

A beilleszkedés feltehetőleg az egyik legfontosabb probléma a befogadó országokban, azonban nem rendelkezik pontos és széles körben használt definícióval. Robinson (1998: 118) a beilleszkedést „kaotikus fogalomnak nevezi, amelyet sokan használnak, de a legtöbben különbözőképpen értelmeznek”. A beilleszkedés sok tekintetben vitatott téma, azonban az uniós tagállamok kiemelkedő politikai célja (lásd például Anger és Strang, 2008). A korábbi modellek vagy megközelítések skálája széles: az alkalmazkodást teljes mértékben a bevándorlóktól elváró asszimilációtól a multikulturális társadalomig, amelyben korlátozott mértékű alkalmazkodást várnak el a felektől, azonban alapvető feltétel egymás kölcsönös elfogadása és a békés egymás mellett élés. Jelenleg általánosságban elmondható, hogy tudósok, nem kormányzati szervezetek és politikai döntéshozók kétirányú folyamatnak tekintik a beilleszkedést, amelynek során a bevándorlók és a befogadó közösség részéről is szükséges az alkalmazkodás. A kétirányú folyamat egyensúlyának fenntartása számos vita tárgyát képezi.

A kétirányú folyamat résztvevői egyrészt a bevándorlók, másrészt a célország társadalma összességében, ill. közösségekre és egyénekre bontva. A legnagyobb változások a viselkedés – és gondolkodásmód terén feltehetőleg a bevándorlók oldalán jelentkeznek, azonban a közösségnek is szükséges alkalmazkodnia a beilleszkedés eredményessége érdekében.

A széles körben idézett és az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedésével foglalkozó viszonylag kevés számú szerző által is használt definíciót a menekültek beilleszkedésére vonatkozóan az Európai Menekültügyi Tanács (ECRE) dolgozta ki 2002-ben.

Az ECRE változási folyamatként határozza meg a beilleszkedést, amelynek főbb jellemzői a következők:

a) *Dinamikus és kétirányú*: elvárásokat támaszt a befogadó társadalommal és az érintett egyénekkal és/vagy közösségekkel szemben is. A menekült szempontjából olyan alkalmazkodás szükséges a befogadó társadalom életstílusához, amelynek során nem szűnik meg a bevándorló saját kulturális identitása. A befogadó társadalomnak készséget kell mutatnia a közszolgálati intézményeknek a népességben lezajlott változásokat leképező módosítására, a menekülteknek a nemzeti közösség tagjaként való elfogadására, valamint lépéseket kell tennie az erőforrásokhoz való hozzáférés és a döntéshozatali folyamatban való részvétel megkönnyítése érdekében.

b) *Hosszú távú*: pszichológiai szempontból gyakran a végső célországba való megérkezéssel kezdődik, és akkor zárul le, amikor a menekült a társadalmi *aktív* tagjává válik jogi, társadalmi, gazdasági, oktatási és kulturális szempontból.

c) *Többdimenziós*: vonatkozik a tartós menedéket nyújtó ország gazdasági, társadalmi, kulturális, civil és politikai életében való részvétel feltételeire és a tényleges részvételre, illetve a menekült azzal kapcsolatos megítélésére, hogy elfogadja-e és tagjának tekinti-e a befogadó társadalom.

Az Európai Unió által kiadott *közös integrációs alapelvek* (2004a) első alapelvében ez a megközelítés tükröződik rövidített formában: „A beilleszkedés a bevándorlók és az uniós állampolgárok dinamikus, kétoldalú és kölcsönös alkalmazkodási folyamata.”

Ager és Strang 2008-as nagy jelentőségű cikkében a beilleszkedést általánosságban és a tanulmányban kiemelten kezelt menekültek vonatkozásában 10 fő területből álló keretrendszerben határozza meg. E területek négy csoportba foghatók össze: az „alapot” a jogok és az állampolgárság képezik; a „beilleszkedést megkönnyítő tényezők” a nyelvi és kulturális ismeretek, valamint a biztonság és stabilitás. A megközelítés következő szintjét a „társadalmi kapcsolatok” 3 csoportja képezi: társadalmi hidak, társadalmi kötelékek és társadalmi összeköttetések. Az eredményt erősítő „mutatószámok és eszközök” közé tartozik a munkavállalás, szállás, képzettség és egészségügy.

2 ÁBRA:

Forrás: Ager és Strang (2008)

A beilleszkedésre vonatkozó elképzelések és szakirodalom kezdőpontjául általában a bevándorlás bekövetkeztét és elfogadását követő időpont szolgál (kivéve például a családalapítás vagy családdegysítés esetét, amelyre vonatkozóan bizonyos uniós országok, például Hollandia, politikája a beilleszkedést megkönnyítő tényezőket, például nyelvismeretek megszerzését kiemelten kezeli a vízum kiadását és az országba való megérkezést megelőzően) (lásd Groenendijk, 2011). Ahogy Geddes (2005) rámutatott, „a bevándorlók eredményes beilleszkedése a belépő légi és tengeri kikötőkben végzett ellenőrzéseken alapul, ellenőrzés és beilleszkedés között kapcsolat áll fenn.” A várakozások szerint azok a személyek, akik nem jutnak vagy nem juthatnának át a határon végzett ellenőrzéseken, nem fognak tudni beilleszkedni, mivel nincs joguk az adott országban maradni. Gondolkodásmódbeli változás szükséges azon személyek esetében, akik emberkereskedelem áldozatává váltak, és

akiknek a határon való átkelése, valamint az adott országban való tartózkodása illegális az emberkereskedelem áldozataként történő azonosításig.

Az emberkereskedelem áldozatainak esetében felmerülhet, hogy a beilleszkedés kétirányú folyamata már a megérkezés pillanatától egyenlőtlen és előítéletekkel terhelt. Az Egyesült Királyságban a FIIT projekt keretében megkérdezettek úgy ítélték meg, hogy beilleszkedésük áldozatként való azonosításuk pillanatától kezdődött, és nem kizsákmányolásuk ideje alatt. Az áldozatok általában áldozatként való azonosításuk előtt szerzik első tapasztalataikat a célországgal kapcsolatban az emberkereskedelemben vagy a kizsákmányolásban részt vevő személyek, ill. olyan kívülállók révén, akik nem tudnak segíteni vagy nem segítenek az áldozatoknak helyzetük megváltoztatásában. Ezek a tapasztalatok feltehetőleg negatívak. Amennyiben azonosították az áldozatokat, és megkezdődik a negatív tapasztalatoktól való eltávolodás, sok vagy a legtöbb áldozat célországban való legális maradása attól függ, hogy hajlandó-e részt venni az őket elhurcoló és kizsákmányoló személyek ellen folytatott bűnvádi eljárásban. Feltehetőleg ezek a személyek tartoznak a bevándorlók legkiszolgáltatottabb csoportjába, főként az első időszakban, amikor áldozatból tanúvá válnak. Ahogy az alábbiakban is látható Ager és Strang nyomán, akiket uniós országokon belül hurcoltak el és zsákmányoltak ki az emberkereskedők, korlátozott jogokkal kezdik meg a beilleszkedést (ha egyáltalán megkezdik), hivatalos jogi státuszuk elnyerése miatt függnek az őket kizsákmányoló személyek ellen folytatott bűnvádi eljárástól, biztonság – és stabilitásérzetük csekély szintű, kezdetben nem rendelkeznek társadalmi kapcsolatokkal, és többféle típusú diszkrimináció éri őket. Bár lehetséges, hogy menedékhez jutnak, a független szálláshely legalábbis a kezdeti időben nem valószínű. Ezenkívül esetlegesen nem elérhető az egészségügyi (fizika és mentális), oktatási és munkaügyi támogatás.

Mindemellett jóval az áldozatok áldozatként (és nem elkövetőként) való azonosítását követően is esetlegesen vétkesnek tarthatják az egykori áldozatokat az adott bűncselekményre vonatkozóan, ahogy azt különösen az Olaszországban végzett esettanulmány mutatta, bár nem egyedi esetről van szó. A bűnelkövetésnek az emberkereskedelem áldozatát körülengő atmoszférája eredhet abból a nézetből, miszerint az áldozat valamilyen formában beleegyezését adta a kizsákmányoláshoz, még ha a „beleegyezés” a túlélés ösztönéből vagy a családtagok megvédését célzó szándékból is fakad. Ez részben eredhet a bevándorlás szemszögéből is: ha az áldozat elnyeri a célországban való maradás és a beilleszkedés jogát, bizonyos módon az emberkereskedelmet és kizsákmányolást a bevándorlás elérésére használja. E

forgatókönyv szerint az uniós tagállamba szóló vonat-, hajó – vagy repülőjegy drágának minősül.

A tanulmány vizsgálati célja szempontjából világos, hogy a beilleszkedési folyamat egyetlen eleme sem lehet egyéni kezdeményezés egyedüli eredménye. A kormányok felelősek a státuszért és a jogokért, valamint nagyrészt a biztonságért. Az Anger és Strang által a „beilleszkedést megkönnyítő tényezőként” és „mutatószámként” nevezett területek elérhetősége a kormányzat politikájától és pénzügyi támogatásától függ, ill. azoktól a támogatási formáktól, amelyeket gyakran a programjaikhoz szintén kormányzati támogatásban részesülő nem kormányzati szervezetek bocsátanak rendelkezésre az Unióban. Ezek a pénzügyi támogatások a gazdasági világválság következtében csökkentek, ami megnehezítette a beilleszkedést valamennyi bevándorló számára (Collett, 2011), köztük azokat is, akik emberkereskedelem áldozatává váltak, majd beegyezésüket adták a bűnvádi eljárásban való részvételhez.

AZ EMBERKERESKEDELEM ÉS BEILLESZKEDÉS VISZONYA

A bevándorlók beilleszkedési képességét számos tényező befolyásolja, többek között az adott személy, valamint az állam és az állam közösségei közötti viszony kezdeti szintje (lásd például Frideres, 2002). Az áldozatok számára ez azt jelenti, hogy a kizsákmányolás és a hatóságokkal való első kapcsolat időszaka feltehetőleg meghatározza azt a kontextust, amelyből idővel kibontakozik a beilleszkedés. Surtees (2008: 9) megjegyzi, hogy a „beilleszkedés függ a kizsákmányolást követő felépülési folyamattól, valamint a gazdasági és társadalmi beilleszkedéstől”. A szerző utal a beilleszkedés összetettségére is, amelyre „hatással van számos személyes tényező, valamint a társadalmi, kulturális és gazdasági keretfeltételek is”.

Az alábbi esetek összehasonlításának megalapozásához fontos az uniós országokban az áldozatok státuszával és befogadásával kapcsolatos uniós előírások, valamint a meglévő tudományos és nem kormányzati szervezetektől származó vonatkozó szakirodalom vizsgálata.

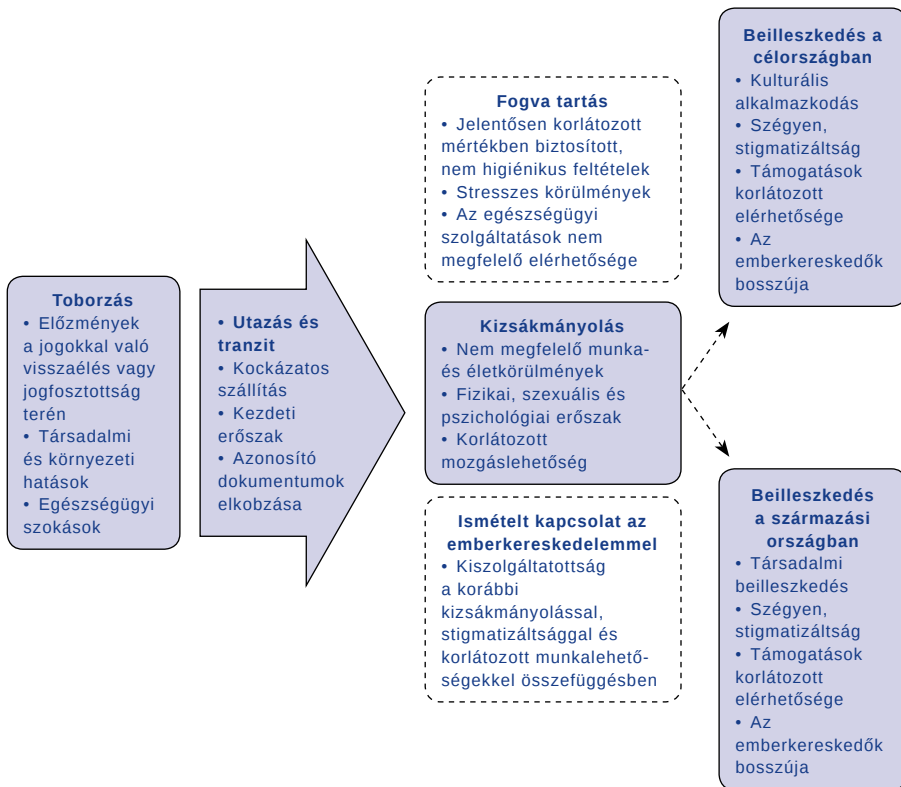
Az Európai Unióban az emberkereskedelem (vagy embercsempészet) áldozatainak kiadott tartózkodási engedélyekre vonatkozó alapvető előírásokat a 2004/81/EK irányelv tartalmazza, amely a harmadik országok emberkereskedelem áldozatává vált vagy az illegális bevándorlás megkönnyítésére irányuló cselekményektől érintett, a hatáskörrel rendelkező hatóságokkal együttműködő állampolgárai részére kiállított tartózkodási engedélyről szól (az Európai Unió Tanácsa, 2004). Az irányelv csak olyan harmadik országbeli állampolgárokra vonatkozik, akik elérték a nagykorúságot, és emberkereskedelem vagy embercsempészet áldozatává váltak (3. cikk). Számos rendelkezés a nemzeti jogi szabályozás függvénye, vagy lehetőséget ad különféle időbeli kimenetekre. Az irányelv szerint a nemzeti hatóságok gondolkodási időszakot határoznak meg az áldozatok számára, amely lehetővé teszi részükre a bűnelkövetők befolyásától való megszabadulást és a döntéshozatalt azzal kapcsolatban, hogy együttműködnek-e a hatóságokkal vagy sem (6. cikk). A gondolkodási időszak alatt gondoskodni kell arról, hogy az áldozatok „a saját megélhetésük biztosítását lehetővé tevő anyagi eszközökhöz jussanak, és igénybe vehessék a sürgősségi egészségügyi ellátást”. A tagállamok „figyelmet fordítanak a fokozott védelemre szoruló személyek különleges igényeire, ideértve adott esetben, és amennyiben a nemzeti jog előírja, a pszichológiai segítségnyújtást is” (7. cikk). A jogi segély biztosítása szintén a meglévő nemzeti törvényektől függ.

Csupán néhány tanulmány foglalkozik az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedésével, amelyek valamely sajátos aspektust (pl. az egészségügyet) vagy egyetlen országra vonatkozó tapasztalatokat tárgyalnak, ill. nem különböztetik meg a célországban és a származási országban zajló beilleszkedést. Más tanulmányok (például Brunovskis, 2012) vizsgálták az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűnüldözés és az áldozatok/tanúk védelemének viszonyát, utóbbi esetében beleértve a rehabilitációs támogatások elérhetőségét.

Zimmerman és mások (2011) az alábbi koncepciót dolgozták ki az emberkereskedelem folyamatának fázisaira. Ebben a modellben a beilleszkedést a következők jellemzik: a kulturális alkalmazkodás igénye, a szégyen és stigmatizáltság érzete, korlátozott hozzáférés a különböző támogatási formákhoz és félelem az emberkereskedők bosszújától, ill. ennek valószínűsége. A származási országban zajló beilleszkedést ugyanazok az aspektusok jellemzik. Egyértelmű, hogy a célországban való beilleszkedés esetében a bűnvádi eljárásban tanúként való részvétel igénye olyan dimenzióval egészíti ki a beilleszkedési folyamatot, legalábbis a kezdeti időszakban, amely nem feltétlenül jelenik meg a származási országban való beilleszkedés folyamatában.

3. ÁBRA:

KONCEPCIONÁLIS MODELL
– AZ EMBERKERESKEDELEM FOLYAMATÁNAK FÁZISAI

Forrás: Zimmerman és mások, 2011.

Surtees (2008: 11) hangsúlyozza annak vizsgálatát, hogy a célsországban vagy a származási országban zajlik a beilleszkedés. Öt tényezőt sorol fel: biztonságos környezetben való letelepedés, megfelelő életkörülmények biztosítása, jó lelki és testi közérzet, a személyes, társadalmi és gazdasági fejlődés lehetősége, valamint társadalmi és érzelmi támogatás elérhetősége. Bár e tényezők feltehetőleg valamennyi bevándorló beilleszkedése során jelen vannak, jelentőségük különböző lehet, mégis központi szerepet játszanak a beilleszkedés során, és együttesen e személyek támogatását szolgálják.

A sikert gátló tényezők sokfélék lehetnek, és a sikert elősegítő tényezőkhöz hasonlóan személyes vagy rendszerjellegűek: Surtees (2008: 15) különösen a tapasztalatok feldolgozására hívja fel a figyelmet, valamint a stressz, düh, bánat, depresszió, szégyen és mindenekelőtt a félelem okozta negatív érzelmekre, amelyek meghatározzák az áldozatok beilleszkedéssel kapcsolatos benyomásait. Miközben Surtees (2008: 21) kitér azokra a nehézségekre, amelyekkel a származási országukba és feltehetőleg a családjukhoz és eredeti közösségükbe visszatérő, ezektől még az emberkereskedőkkel és a migrációval kapcsolatos benyomások előtt elszakított emberek szembesülnek, a szerző megjegyzi, hogy „a beilleszkedésnek az idegen állampolgárok esetében zajló folyamata érthetően még bonyolultabb, és még kevésbé tárták fel”. A beilleszkedési támogatások költségesek, időigényesek és intenzívek. Kezelnük kell a függőséget, és nem csak a függetlenséget, ill. a társadalomba való bekapcsolódásba vetett bizalmat kell kialakítani, hanem mindenekelőtt odafigyelésen és önrendelkezésen alapuló környezetet.

Világszerte viszonylag kevés olyan program és támogatási forma ismert, amely megkönnyíti az áldozatok felépülését és beilleszkedését a célországban. A *Palermó Protokoll* az áldozatok fizikai, lelki és társadalmi felépülését célzó intézkedéseket javasol, amely a szállás, tanácsadás, orvosi és pszichológiai támogatás, képzési és munkavállalási lehetőségek biztosítása révén érhető el (Oxman-Martinez és mások, 2005: 17). Kanadában főként egészségügyi és szociális segélyprogramok létrehozására vonatkozó ajánlásokat fogalmaztak meg (uo.). A programok egy része szórványosan megtalálható a tanulmányban tárgyalt uniós országokban, és a következő részben részletesen szó esik róluk.

A FIIT PROJEKT KERETÉBEN AZ EGYES ORSZÁGBAN FOLYTATOTT ESETTANULMÁNYOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A FIIT projekt a következő öt országban végzett esettanulmányokra épül: Belgium, Franciaország, Magyarország, Olaszország és az Egyesült Királyság, amelyek kiválasztásának elsődleges oka a hatóságoknak a tanulmányra vonatkozó részvételi hajlandósága volt. Az öt példa különbségeket is mutat, amelyek tükrözik az uniós tagállamokban fennálló eltéréseket. Belgiumban, Franciaországban, Olaszországban és az Egyesült Királyságban éveken keresztül történtek lépések az ügy érdekében, közülük is kiemelkedik Belgium és Olaszország az emberkereskedelem elleni küzdelemben (így számos tanulmányban vettek részt példamutató intézkedések kidolgozóiként, lásd például Brunovskis, 2012). E négy uniós tagállam teljes mértékben átvette és alkalmazza az emberkereskedelem ellen hozott megállapodásokat és intézkedéseket, és bár Magyarországon még nem teljes a harmonizáció az USA Külügyminisztériumának 2012-es emberkereskedelemről szóló jelentése szerint³, a kormány jelentős erőfeszítéseket tesz, hogy javulást érjen el a területen.

A TIP jelentés az emberkereskedelem szempontjából Belgiumot és Magyarországot is származási, tranzit – és célországként tarja számon,

3 Az USA Külügyminisztériumának emberkereskedelemről szóló éves jelentése (TIP) alapvető diplomáciai eszközül szolgál a különböző országoknak az emberkereskedelem elleni küzdelemben való bevonásához. A TIP jelentés értékeli az egyes országoknak az emberkereskedelem ellen tett lépéseit, és ez alapján sorrendet készít. A jelentés széles körben tanulmányozott és használt, nagy elismerésnek örvendő dokumentum.

Franciaországot és Olaszországot tranzit – és célországként nevezi meg, az Egyesült Királyság pedig kizárólag célországként szerepel. Mivel Belgium és Magyarország származási országként is megjelenik, tapasztalatokat szereztek az országon belül emberkereskedelem áldozatává vált személyek beilleszkedése terén is. Ha figyelembe vesszük a származási országban maradó áldozatok beilleszkedésével kapcsolatos nehézségeket, feltételezhető, hogy a célországban való beilleszkedés során még nagyobb nehézségekkel állnak szemben a külföldre elhurcolt áldozatok.

A nemzeti jelentéseket nemzeti szakértők állították össze az IOM-mal és nem kormányzati szervezetekkel együttműködve. A releváns törvényekről táblázat készült a tények átfogó áttekintése céljából (lásd a 2. mellékletet). Az interjúkat politikai döntéshozókkal, gyakorló szakemberekkel, valamint olyan áldozatokkal készítették, akik hajlandók voltak beszélni nem kormányzati szervezetekkel a beilleszkedéssel kapcsolatos tapasztalataikról. Egyik országban sem készült reprezentatív számú interjú a tapasztalataikat megosztó áldozatokkal, azonban kvalitatív információt nyújtanak arra vonatkozóan, hogy milyen irányba kell elindulni a jövőben. Az interjúk hasonló formátumban készültek (lásd a Kérdőívek c. 1. mellékletet). Az interjúk során közölt tapasztalatok megtalálhatók az alábbi áttekintésben.

A nemzeti jelentések készítése során öt olyan központi területet sikerült azonosítani az áldozatok beilleszkedésével kapcsolatban, ahol már korábban is történtek intézkedések, azonban továbbfejlesztés lehet szükséges. Az öt központi terület a következő:

1. A jogi státusz alapvető kérdése;
2. A beilleszkedés biztonsággal kapcsolatos problémáinak megoldása pszichoszociális támogatás révén tekintettel az emberkereskedelem áldozatainak speciális igényeire;
3. Menedék;
4. Munkavállalás; Szociális juttatások elérhetősége.

A hatodik terület az uniós és a harmadik országbeli állampolgárok eltérő viszonyulása a biztonsághoz, kulturális és társadalmi kapcsolatokhoz, valamint a szállással, foglalkoztatással, egészségüggyel és oktatással kapcsolatos szolgáltatások biztosításához. Noha a projekt középpontjában a harmadik országbeli állampolgárok állnak, az emberkereskedelem eseteinek többsége

az uniós állampolgárokat is érinti. Az áldozatok beilleszkedésének vizsgálata három alcsoport tanulmányozását jelenti: a származási országban belül maradó áldozatokét, az uniós és a harmadik országban áldozatokét. Bizonyos tekintetben a származási országban belül maradó vagy az uniós állampolgárok több alapjoggal rendelkeznek, ez azonban eltereli a figyelmet az emberkereskedelemmel kapcsolatos benyomásokról, ami káros lehet a beilleszkedés szempontjából. Másrészt a harmadik országban állampolgárok áldozatként való azonosításukat követően olyan programokban vesznek részt, és olyan jogosultságokat kapnak, amelyek közvetlenül kapcsolódnak az elszennvedett kizsákmányoláshoz, így a társadalmi beilleszkedésük esetlegesen zökkenőmentesebb lehet az uniós állampolgárokénál. Ezen eltérés vizsgálata során ezért fontos elemezni az emberkereskedelem harmadik országban áldozatainak beilleszkedését.

A projekt keretében végzett kutatás során feltárt empirikus megállapításokat a szerző a fent felsorolt 6 területhez sorolva alább fogja bemutatni, majd következik a releváns szakirodalom és az egyéb tanulmányokban található megállapítások vizsgálata.

STÁTUSZ: AZ ADOTT ORSZÁGBAN VALÓ TARTÓZKODÁS ÉS BEILLESZKEDÉS JOGI ALAPJA

Az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelem során nagy figyelmet fordítottak arra, hogy legalább ideiglenes jogi státuszt biztosítsanak az áldozatok részére, ami lehetővé tette számukra a célországban való legális tartózkodást annak érdekében, hogy tanúskodhassanak az őket kizsákmányoló bűnelkövetők ellen. A bevándorló státusz, ill. az emögött meghúzódó gondolatmenet (gyakran) összekapcsolódik az áldozatoknak a bűnvádi eljárásban tanúként való részvételével. Az uniós tagállamok részére a nemzeti törvények és az uniós irányelvek (2004/81/EK és 2011/36/EK), ill. az Európa Tanácsnak az *emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezménye* biztosítanak keretrendszert például a státusszal kapcsolatos intézkedésekhez, egyben nemcsak maradási, hanem beilleszkedési lehetőségeket is a célországban.

Az áldozat tanúként való fellépéséhez kapcsolódó státusz gyakorlatilag azt jelenti, hogy azonosítani kell a bűncselekményt és az áldozatot, tehát az emberkereskedelem áldozatává vált személynek személyesen vagy közvetítő szervezet, például valamely nem kormányzati szervezet segítségével tájékoztatnia kell helyzetéről a nyomozó hatóságokat, rendőrséget, bevándorlási vagy egyéb igazságügyi szervezetet a bűncselekmény megállapítása céljából.

A jelentés e része ismerteti a FIIT projektben részt vevő öt tagállamban biztosított tartózkodási engedélyek jogi hátterét. Az egyes országok (Egyesült Királyság, Franciaország, Belgium, Magyarország és Olaszország) vizsgálata külön-külön történik a státusszal kapcsolatos kérdések vázolásával, amely magában foglalja a gondolkodási időszakra vonatkozó rendelkezéseket, a releváns szervezetek, rendelkezések és intézkedések bemutatását. A státusz kérdésével kapcsolatos megállapítások összegzése előtt a szerző ismerteti a FIIT projekt keretében folytatott interjúkra támaszkodó néhány megfontolást.

UNIÓS JOGI HÁTTÉR

A jelentésben korábban már szerepelt, hogy a 2004/81/EK uniós irányelv határozza meg az uniós tagállamok számára az emberkereskedelem áldozatainak biztosított tartózkodási engedélyekre vonatkozó előírásokat. Olaszország kivételével valamennyi vizsgált 5 tagállam nemzeti törvénybe ültette át az irányelvet, Olaszország 1998. és 2003. évi törvénye teljesen lefedi az irányelvet, így nem volt szükség törvényalkotásra (lásd ICMPD, 2010). Mind az öt ország rendelkezik az emberkereskedelem áldozataira vonatkozó speciális jogszabállyal és a menekültjogon belül az áldozatok részére jogi státusz biztosítását szabályozó rendelkezésekkel. Az öt közül két ország (az Egyesült Királyság és Franciaország) nem teszi lehetővé státusz biztosítását egyéb nemzetközi védelmi jogcím alatt, azaz a kiegészítő védelmet, azonban esetileg humanitárius okokból tartózkodási engedélyt ad ki a nemzeti politika és jog hatálya alatt.

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

Az Egyesült Királyságban az áldozatok részére 12 hónapig érvényes tartózkodási engedély adható a rendőrség kérésére (a gondolkodási időszakot követően). 2009. április 1-jétől 2011. március 31-ig ilyen módon 48 személy kapott engedélyt az országban való tartózkodásra a hatósági nyomozásban vagy bűnvádi eljárásban való részvételnek köszönhetően. Az előbbieken nevezett

két éves időszakban 162 személy kapott menedéket (92 esetben), humanitárius védelmet (11 esetben), ill. feltételes engedélyt. Az Egyesült Királyságban tehát a tendencia azt mutatja, hogy a menedékjogon keresztül több áldozat jut védelemhez, mint akik bünvádi eljárásban vesznek részt tanúként. Az Egyesült Királyságban az emberkereskedelem áldozataitól nem várják el, hogy áldozati státuszuk igazolása érdekében támogassák a rendőrségi nyomozást vagy a bűnüldözést, azonban ha megteszik ezt, biztosítják számukra a 12 hónapig érvényes feltételes tartózkodási engedélyt (UKBA, 2010). A menedékjog e térségben való alkalmazását példázza annak a moldovai áldozatnak a Menekültügyi és Bevándorlási Törvényszék által 2007-ben tárgyalt ügye, aki úgy vélte, hogy „a moldáv társadalomban a szexuális kizsákmányolás áldozatává vált nő egy speciális társadalmi csoport, ... a szexuális kizsákmányolás egykori áldozatai csoportjának tagja”, és az adott bírósági eljárásban a kizsákmányolásáért felelős személy ellen tanúskodó személy Moldáviában nem kapna megfelelő védelmet a kizsákmányolásáért felelős személlyel és társaival szemben (Menedékjogi és Bevándorlási Törvényszék, 2008).

Az Egyesült Királyságban két szervezet feladata annak megállapítása, hogy az adott személy emberkereskedelem áldozata-e: az Egyesült Királyság Emberkereskedelem elleni Központja (UKHTC), amely a Súlyos Szervezett Bűncselekmények elleni Ügynökségen (SOCA) belül működik, és az Egyesült Királyság Határőrizeti és Bevándorlási Hivatala (UKBA). További 16 nem kormányzati vagy egyéb szervezet (rendőrség, helyi hatóságok, ill. ezek gyermekekre specializálódott szervei), pl. a Poppy projekt, a Bevándorlási Segélyvonal, az Üdvhadsereg irányíthatja tovább a feltételezett áldozatokat a UKHTC által működtetett nemzeti áldozatkezelési rendszerbe (NRM). A továbbirányításhoz a potenciális felnőtt áldozatok részéről beleegyezés szükséges (gyermekek részéről nem, ők automatikusan jogosulttá válnak): beleegyezés nélkül nem jogosultak támogatásra és státuszra. Ha az NRM „megalapozott döntést” kíván hozni, 45 napos gondolkodási időszakot biztosít az áldozatok részére, amelynek során az áldozatok biztonságos szállást és egyéb alaptámogatást kapnak. A 2012-ben az NRM-be irányított 1.186 személy közül 384 esetében született pozitív döntés. Amennyiben „egyértelmű döntés” születik arról, hogy az emberkereskedelem áldozatáról van szó, aki támogatja a bünvádi eljárást, az Egyesült Királyság 12 hónapig érvényes tartózkodási engedélyt ad ki. Az engedély legfeljebb öt évig hosszabbítható meg. Hosszú érvényességű tartózkodási engedéllyé való átalakítása az illetékes hatóság megítélésétől függ.

FRANCIAORSZÁG

Franciaország 30 napos gondolkodási időszakot biztosít, amely alatt az emberkereskedelem potenciális áldozatát nem toloncolhatják ki az országból, azonban ezen idő alatt az érintett személy nem rendelkezik hivatalos tartózkodási engedéllyel, csak a kiutasítást meggátló okmánnyal. Ezt követően, ha az áldozat panaszt tesz, és beleegyezik, hogy tanúskodik, 6 hónapos meghosszabbítható ideiglenes tartózkodási engedélyt állítanak ki részére a bűnvádi eljárással és tanúként benne való részvétellel összefüggésben. 2008 és 2010 között ilyen státuszt 312 személy kapott. Az áldozatoknak meg kell szakítaniuk mindenféle kapcsolatot a bűnelkövetővel, és a bűnvádi eljárás befejeztéig együtt kell működniük a hatóságokkal. A bűnvádi eljárás sikeres lezárását követően az áldozat jogosulttá válik 10 évig érvényes tartózkodási engedélyre azzal a feltétellel, hogy megszakítja a kapcsolatokat a kizsákmányoló környezettel, amelyek a bűnvádi eljáráshoz, valamint az emberkereskedelem áldozatai részére kiadott tartózkodási engedélyre való jogosultsághoz vezetnek. Ha az áldozat a menekültjog hatálya alatt élvez védelmet, ami abban az esetben lehetséges, ha bizonyítást nyert, hogy a származási országban nincs biztonságban az emberkereskedők fenyegetése miatt, valamint ha a célországban együttműködik a hatóságokkal, 5 év elteltével hosszabb érvényességű tartózkodási státuszt kap.

BELGIUM

Belgiumban 45 napos gondolkodási időszak áll rendelkezésre, amelyen célja a pihenés és megnyugvás, ezenkívül az áldozat jogosult szociális védelemre és az erre specializálódott befogadó központ szolgáltatásaira. Ha az áldozatok úgy döntenek, hogy maradnak, és részt vesznek a bűnvádi eljárásban, 3 hónapig érvényes, egyszer meghosszabbítható regisztrációs okmányt kapnak, majd ezt követően 6 hónapig érvényes ideiglenes áldozati státuszt. E státusz a jogi eljárás lezárásáig ismételtelen meghosszabbítható. A hosszú érvényességű tartózkodási engedély kiállítása az emberkereskedelemmel kapcsolatban folytatott jogi eljárás folyamatától függ.

Belgiumban 2006 óta készíteneek statisztikákat a tartózkodási engedélyek kiadásáról. 2006 és 2011 között 922 tartózkodási engedélyt adtak ki az emberkereskedelem áldozataira vonatkozó törvény hatálya alatt: 479 nő és 443 férfi részére. 267 esetben szexuális kizsákmányolásról, 495 esetben kényszermunkáról és 160 esetben egyéb kizsákmányolási formáról volt szó. Nem adtak ki tartózkodási engedélyt az emberkereskedelem áldozatai részére

a menekült – vagy védelmi jog hatálya alatt (legalábbis a nyilvántartásokban nem szerepel ilyen adat).

Belgiumban 1993-ban intézkedéseket vezettek be az emberkereskedelem áldozatainak védelmére, az 1995. törvény megteremtette az embercsempészettel kapcsolatos ügyekre vonatkozó bünvádi eljárások jogi alapját, a későbbi törvények további támogatást nyújtottak az emberkereskedelem és – csempészet elleni küzdelemhez. A 2005. törvény uniós és ENSZ-rendeleteket emelt át, és világosan elhatárolta egymástól az embercsempészetet és az emberkereskedelmet. 2004-ben létrejött az Emberkereskedelem és Embercsempészet elleni Küzdelem Tárcaközi Szervezete az Igazságügyi Minisztérium vezetésével, amelyben együttműködik az Egyenlő Lehetőségek Központja, a Belügyminisztérium Bevándorlási Hivatala, a Szövetségi Rendőrség, a Szociális Biztonság Minisztériuma, a Foglalkoztatási, Munkaügyi és Szociális Minisztérium, valamint a Külügyminisztérium.

A legtöbb áldozatot a rendőrség és a határőrizeti szervek azonosítják az emberkereskedelemre és embercsempészetre utaló indikátorok listájának segítségével. Ennek ellenére sokan az áldozatok azonosítására szolgáló eljárást tartják a belga rendszer gyenge pontjának, ezért a 2012 decemberében elfogadott Nemzeti Akcióterv hivatott erősíteni az egészségügyi szakemberek szerepét különösen az áldozatok azonosításában. Úgyszintén a Nemzeti Akcióterv feladata az áldozatoknak nyújtott támogatás javítása a különböző szervezetek által használt egységes adatszolgáltatási nyomtatvány kidolgozásával, amely elősegíti az áldozatok támogatását és az általános igényeikre vonatkozó információk gyűjtését is.

MAGYARORSZÁG

Míg Belgium speciális státuszt hozott létre az emberkereskedelem áldozatai számára, Magyarország a menekülttörvény és a nemzetközi védelmi jog alapján adhatott ki tartózkodási engedélyt az áldozatok részére. Nem történt meg azonban a menedékjogot kérők alaposabb vizsgálata, ezért nem állapítható meg, hogy a nemzetközi védelmi jogot elnyerő személyek közül mennyien tartoznak az emberkereskedelem áldozatai közé. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos ügyek tárgyalása során nehézséget okoz a jogérvényesítő hatóságok számára a bűncselekmény bizonyítása, és inkább az illegális bevándorlásból és csempészetből származó jövedelemmel kapcsolatos ítéletekre támaszkodnak. Az áldozatokat könnyen megfélemlítik, gyakran továbbra is (érzelmi) függőségi viszonyban vannak az emberkereskedőkkel, emiatt gyakran visszavonják

vallomásukat.⁴ Magyarországon a gondolkodási időszak 30 napos, amelyet követően 6 hónapig érvényes tartózkodási engedélyt adnak ki, majd ezt a jogi eljárás időtartamára ismételten meghosszabbítják. Eseti elbírálással hosszú érvényességű engedéllyé alakítják. Ezt a meglévő jogszabályt azonban még soha nem alkalmazták harmadik országok emberkereskedelem áldozatává vált állampolgára esetében. Az emberkereskedelem harmadik országbeli állampolgárságú áldozatait külön nem tartják nyilván, a menekültjogi és a nemzetközi védelmi jogi státuszokkal rendelkezők között azonban előfordulhatnak olyanok is, akik emberkereskedelem áldozataivá is váltak.

OLASZORSZÁG

Olaszország hivatalosan nem biztosít gondolkodási időszakot. Gyakorlatban azonban egy speciális pénzügyi alap révén 3 hónapos időtartamra igénybe vehető támogatás, aminek révén biztosítva van a gondolkodási időszak. A 3 hónap lejártával tartózkodási engedély adható ki szociális védelem céljából. Ezek a tartózkodási engedélyek 6 hónapig érvényesek, és hosszú érvényességű tartózkodási engedéllyé alakíthatók, amennyiben az érintett személy munkát talál, tanfolyamon vesz részt, vagy tanulmányokat kezd meg.

Olaszországban az 1998-ban elfogadott törvény hatálya alatt az első státuszt rövid érvényességű tartózkodási engedély formájában adják ki az emberkereskedelem áldozatai részére függetlenül attól, hogy együttműködnek-e a hatóságokkal.

Az áldozatok védelme szempontjából két út áll rendelkezésre: a „szociális út” esetén az áldozatot meghatározott nem kormányzati és közszolgálati társadalmi szervezetek azonosítják, a „jogi út” esetén a jogérvényesítő hatóságok végzik az azonosítást, amennyiben az áldozatok hajlandók együttműködni a bűnvádi eljárás során.

2004 és 2011 között évente 500-600 ilyen típusú tartózkodási engedélyt adtak ki. Visszaesés volt tapasztalható 2006-ban és 2007-ben Románia és Bulgária

4 A Magyarországon fellelt áldozatok többsége az adatok szerint magyar állampolgárságú. Mivel a jelen projekt a harmadik országbeli állampolgárokat vizsgálja elsősorban, nem tér ki a Magyarországon belül emberkereskedők áldozatává vált (vagy más országból visszatért, de még mindig kizsákmányolt) magyar állampolgárok helyzetére, akik a szociális juttatásoktól való megfosztottság, szegénység, alacsony szintű végzettség, a családon belüli erőszak stb. következtében kialakult kiszolgáltatottságuk alapján Magyarországon jogosultak bizonyos szociális juttatásokra függetlenül attól, hogy emberkereskedelem vagy kizsákmányolás áldozatává váltak-e.

csatlakozása miatt, mivel csak a harmadik országbeli állampolgárok jogosultak olyan tartózkodási engedélyre, amelyet az emberkereskedelem áldozatainak állítanak ki.

2009-ig Olaszországban csak szexuális kizsákmányolás esetén és kizárólag nők részére adták ki az emberkereskedelem áldozatai részére biztosított tartózkodási engedélyeket, majd 2007-ben a törvény alkalmazását kiterjesztették a kényszermunkára és az ezzel kapcsolatos erőszakra, aminek révén férfiak is jogosulttá váltak rá.

Olaszországban a vonatkozó törvényalkotás az „informátorrá vált” maffiatagok védelmével kapcsolatos jogrendszerből eredeztethető. Feltevések szerint ez hozzájárult ahhoz, hogy az emberkereskedelem áldozatát nem tekintik „teljes mértékben” áldozatnak, amennyiben valamilyen módon feltehetőleg beleegyezett kizsákmányolásába, és ha így volt (esetleg családja vagy saját élete védelmében), ezzel feltételezve, hogy a kizsákmányolás kevésbé súlyos bűncselekmény, és a kizsákmányolt személy maga is bűnös.

Ennek ellenére Olaszországban az emberkereskedelem áldozatai a menedékjogi rendszeren keresztül is kaphatnak ideiglenes tartózkodási engedélyt a másodlagos nemzetközi védelmi jog alapján. Ez a státusz 3 évig érvényes, és a nemek szerint különböző erőszak egyik formájaként meghatározott emberkereskedelem áldozatai kapják meg.

Az olasz hatóságok a menedékjogot kérvényező személyek számának növekedését figyelték meg, akik feltehetőleg az emberkereskedők utasításait követik (ill. az embercsempészekét, amennyiben még nem estek áldozatául emberkereskedelemmel foglalkozó szervezeteknek), és akiket később Olaszországból más uniós országba szállítottak az emberkereskedők. Ezeket a személyeket később a menedékkérelmükre vonatkozó dublini rendelkezéseknek megfelelően visszaszállították Olaszországba. Bár az adott uniós tagállam, amely a dublini előírások szerint menedékkérelmük alapján visszairányítja őket Olaszországba, esetlegesen az emberkereskedelem áldozataként tartja nyilván őket, Olaszországban csak akkor válnak jogosulttá erre a státuszra és a támogatásra, ha meghatározott nem kormányzati szervek potenciális áldozatként irányítják őket a hatóságokhoz („szociális út”), vagy együttműködnek a hatóságokkal.

GONDOLATOK A FIIT TANULMÁNY KERETÉBEN FOLYTATOTT INTERJÚK KAPCSÁN

Néhány országban, például Belgiumban, a megkérdezettek láthatólag nem foglalkoztak a státuszukkal kapcsolatos kérdésekkel, megkapták a támogatást, és új életet kezdtek. Franciaországban azonban tudatában voltak státuszuknak és annak, hogy a szociális szolgáltatásokra való jogosultsághoz megfelelő okmányokra van szükségük. Az Egyesült Királyságban két kivétellel valamennyi megkérdezett uniós állampolgár volt, Magyarországon valamennyien magyar állampolgárságúak voltak, tehát a státusszal kapcsolatos kérdések nem voltak relevánsak. Olaszországban nemek szerinti eltérések voltak megfigyelhetők a státusszal (és a munkavállalással) kapcsolatban, vagyis az emberkereskedelem férfi áldozatait jobban érdekelte a hosszú távú státusz elnyerése egyrészt az emberkereskedelem áldozataként való azonosításuk, másrészt munkavállalás révén.

A STÁTUSSZAL KAPCSOLATOS MEGÁLLAPÍTÁSOK ÖSSZEFOGLALÁSA

Összefoglalva elmondható, hogy a FIIT projektben vizsgált öt uniós tagállam különbözőképpen biztosít státuszt az emberkereskedelem áldozatai részére. Valamennyi ország hatékonyan használja a gondolkodási időszak rendszerét, bár Magyarország esetében eddig tulajdonképpen még nem alkalmazták, és Olaszországban *de facto* ezt a módszert használják, bár nincs törvénybe foglalva. A gondolkodási időszak alapvető fontosságú a biztonság kérdésének megoldásában, és megalapozza az optimális beilleszkedést, amennyiben az áldozat a célországban marad, mint ahogyan ezt a következő részben tárgyalni fogjuk.

Magyarországon évente néhány esetben születnek emberkereskedelem tényállását megállapító ítéletek, de a bizonyítás nehézsége (tanúvallomás hiánya) miatt gyakran, ha születik is marasztaló ítélet, azt nem az emberkereskedelem tényállásának a megállapításával zárul, hanem más bűncselekmény-típusokéval, pl. kerítés, személyi szabadság korlátozása, stb. Az Egyesült Királyság használja az emberkereskedelem áldozataira vonatkozó törvényt és a menedékjogi rendszert is azon áldozatok védelme érdekében, akik nem tudnak visszatérni a származási országba. A rendelkezésre álló statisztikák arra utalnak, hogy gyakrabban használják az emberkereskedelem áldozatai esetében a menedékjogi és egyéb humanitárius státuszokat, mint a tényleges áldozati státuszt.

Az áldozatok számára biztosított tartózkodási engedély kezdetben rövid érvényességű, és az öt ország közül négyben kapcsolódik a bűnvádi eljáráshoz. Az Egyesült Királyságban vizsgált eset rugalmasságra utal annak felismerésében, hogy a bűnvádi eljárás sikeres lezárása esetén sem bizonyos, hogy az áldozatként való azonosításon alapuló tartózkodási engedély megfelelő stabilitást tud nyújtani, ezért a menedékjogot is alkalmazják. Az Egyesült Királyságban, Belgiumban, Franciaországban és Olaszországban rendelkezésre áll a hosszú érvényességű tartózkodási engedély kiadásának lehetősége.

Bár Belgiumban, Franciaországban, Olaszországban és az Egyesült Királyságban státuszt kaphatnak az áldozatok, ez önmagában nem jelenti azt, hogy végbemegy a beilleszkedés. Felmerül a kérdés, hogy melyik aspektus segíti elő leginkább a sikeres beilleszkedést, amely az áldozati státusz elnyerése révén kezdődhet meg, és hogy megkönnyíthető-e a beilleszkedéshez vezető út.

BIZTONSÁG: KEZDETI PSZICHOSZOCIÁLIS TÁMOGATÁS ÉS AZ ÁLDOZATOK IGÉNYEI

Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítását követően elsőként a személyes biztonsággal, a stresszből és egyéb lelki traumából való felépüléssel, valamint az egészséggel kapcsolatos kérdéseket kell kezelni. Ezen igények kezelése – a kialakult helyzet függvényében – a kezdeti gondolkodási időszakban történik. Az Európa Tanács *emberkereskedelem elleni fellépésről szóló 2005. évi egyezménye* szerint a gondolkodási időszak célja, hogy az áldozat fel tudjon épülni, és megszabaduljon az emberkereskedők befolyásától (13. cikk (1) bek.). Tulajdonképpen ez jelenti az első lépést a biztonság felé, a döntéshozatal időszakát, és a hatóságok hivatalosan ekkor végzik az áldozatként való azonosítást.

Ebben az alfejezetben az öt országban gyűjtött eredmények, valamint a gyakorlati szakemberekkel és az áldozatokkal folytatott interjúk tárgyalása következik.

Belgiumban három speciális központ áll az áldozatok rendelkezésére, amelyekben legfeljebb 6 hónapig tartózkodhatnak, esetlegesen privát szálláson is lakhatnak, amikor is a központok személyzete „mobil támogatás” nyújt. A központok gondoskodnak bizalmasan kezelt védett menedékről is, amennyiben fennáll a közvetlen fenyegetés veszélye az áldozattal szemben és/vagy az áldozat jelenléte miatt más lakóval szemben. Másként megfogalmazva közvetlen felelősséget viselnek az áldozatok speciális és alapvető biztonságigénye iránt, valamint a biztonsági intézkedések, orvosi és pszichológiai támogatás a gondolkodási időszakról kezdve az áldozatok rendelkezésére állnak.

A teljes és részletes tájékoztatásnak a gondolkodási időszakban történő biztosítását Belgiumban alapvető eszköznek tartják ahhoz, hogy az áldozat megfontolt döntést tudjon hozni, és biztonságban érezze magát. A Belgiumban megkérdezett egykori áldozatok elismerően nyilatkoztak arról, hogy a központok személyzete mindig rendelkezésükre állt, néhányan utaltak arra, hogy mindig kaptak tanácsot, támogatást stb., és a kezdeti időszakban biztonságban érezték magukat a speciális menedékhelyen, mások úgy nyilatkoztak, hogy míg a támogatás rendelkezésre állt, a személyzet nem volt mindig elérhető, ha úgy érezték, hogy feltétlenül beszélniük kell valakivel.

Az egyik megkérdezett félt, hogy az elkövető szabadlábon van, ezért aggódott saját biztonsága miatt. Más megkérdezett Belgiumban úgy vélte, hogy előnyösebb lenne, ha az áldozat az áldozat nyelvét beszélő szakembertől kaphatna pszichológiai segítséget, mivel így tökéletesen el tudná magyarázni tapasztalatait, a közös nyelv pedig általában kulturális közösséget és megértést eredményez. (Az egyik Franciaországban megkérdezett áldozat szintén utalt arra, hogy a pszichológiai segítséget nyújtó személy beszélt az áldozat nyelvét [ami nem a francia volt], és ez nagymértékben segített abban, hogy támogatást kapjon, valamint biztonságban érezze magát.)

Az **Egyesült Királyságban** a 45 napos gondolkodási időszakban az áldozatok hivatalos úton biztonságos szállást, orvosi, pszichoszociális segítséget, jogi tanácsot és az alapvető igényekhez kapcsolódó egyéb támogatást kapnak. Az egyik megkérdezett elmondta, hogy mennyire félt a kezdeti időben, és hogyan segítettek neki a szociális munkások, hogy meg tudjon nyugodni, és biztonságban érezze magát, valamint közvetlen orvosi segítséget biztosítottak, aminek révén megerősítették és megnyerték bizalmát.

Az egyik Franciaországban megkérdezett áldozat megemlítette, hogy az ideiglenes menedékhely lakóinak az ottani szabályok szerint az épületen belül

kellett tartózkodniuk saját biztonságuk érdekében, ami számára bezártságot jelentett, tehát csapdában érezte magát ahelyett, hogy fellélegezhetett volna, mivel megszabadult kizsákmányolótól.

A biztonságérzet fontosabb a menedékhely közvetlen fizikai elhelyezkedésénél és a támogatást nyújtó szakemberek jelenlétének. Franciaországban az emberkereskedelem áldozatai részére kiadott ideiglenes tartózkodási engedélyt „magán – és családi élet” jelöléssel látják el, amely intézkedés a védelmet/biztonságot szolgálja elfedve a tartózkodási engedély valódi okát. Franciaországban elvileg rendőrségi védelem áll rendelkezésre, különösen, ha feltételezhető, hogy veszély áll fenn a bűnvádi eljárás ideje alatt, azonban még soha nem vették igénybe ezt a lehetőséget.

Olaszországban a stigmatizálás elkerülése érdekében szintén nem tüntetik fel a speciális tartózkodási engedélyen, hogy a kedvezményezett emberkereskedelem áldozata. Nem mindegyik áldozatnak állítanak ki azonban speciális tartózkodási engedélyt, egy részük, akiknek az esetében teljesülnek a menekültek védelméről szóló 1951. évi Genfi Egyezmény követelményei, menekültstátuszt vagy egyéb nemzetközi védelmi státuszt kap. Azokban az esetekben, amikor a menedékjogi rendszert alkalmazzák, felmerülhet a státusszal és a helyzettel való visszaélés gyanúja. A humanitárius jogon alapuló védelem nem jelent ugyanolyan szintű védelmet és biztonságot az áldozatok számára, és Olaszországban vannak adatok olyan nőkről, akiknek védelmi státuszt biztosítottak, majd ezt követően emberkereskedők más európai országba hurcolták és szexuálisan kizsákmányolták őket.

Olaszországban két megkérdezett arról számolt be, hogy egy ideig illegális bevándorlók részére fenntartott központban tartották fogva őket, mivel a hatóságok nem azonosították őket azonnal emberkereskedelem áldozataként, így a fogva tartásnak ez az időszaka feleslegesen fokozta szenvedéseiket. Ennek ellenére valamennyi Olaszországban megkérdezett személy hangsúlyozta elismerését az ügyekkel foglalkozó személyek elkötelezettségét illetően.

Magyarországon az áldozatok gyakran magyar állampolgárságúak, akik visszatértek az országba, vagy az országon belül váltak emberkereskedők áldozatává. Két biztonságot nyújtó menedékhely áll rendelkezésre, amelyek nyugalmat és biztonságot nyújtanak az áldozatok számára, valamint olyan alapvető szükségletek kielégítését biztosítják, mint az étkezés. A befogadást követő két vagy három nap alatt felméri az áldozat fizikai és pszichológiai állapotát, majd szükség esetén megszervezik és megkezdik a megfelelő

kezelést. Sokan visszautasítják a pszichiátriai segítséget a súlyos trauma ellenére is.

Összegezve a fenti megállapításokat, a kezdeti pszichoszociális szükségletek kezelése és a támogatás biztosítása biztonságérzetet kelt az áldozatokban. Az áldozatok azonosításának elmaradása, illegális bevándorlók részére fenntartott központban való fogva tartásuk súlyosbítja szenvedéseiket. A fogva tartással és „elzárással” egyenértékű szabályok és előírások, még ha az áldozatok biztonságát is szolgálják, a szenvedés fennmaradásának érzetét kelthetik megfelelő (lehetőleg az áldozat nyelvén adott) magyarázat és alapos átgondolás nélkül. A pszichoszociális szakemberek folyamatos jelenléte olyan személyt biztosít az áldozatok részére, akihez bármilyen problémával fordulhatnak, szükség esetén egyszerűen beszélgethetnek valakivel (aki szakirányú képzést kapott a tanácsadás terén, ami fontos, hogy segítsenek túljutni az áldozatoknak az emberkereskedelemmel kapcsolatos negatív tapasztalataikon), mindez azért is szükséges és hasznos, mert felkészíti az áldozatokat arra az útra, amely a traumától való megszabadulástól a befogadó társadalom aktív tagjává válásig vezet.

VÉDETT HÁZ

Ahogy fentebb olvasható, a felajánlott menedékhely típusa gyakran elsősorban a biztonságérzettel van összefüggésben. Idővel az emberkereskedelem áldozatai részére kialakított szállás fontos tényezővé válik mind beilleszkedési folyamatuk, mind a biztonsági feltételek tekintetében. Az öt vizsgált uniós tagállam különböző szálláslehetőségekkel rendelkezik az áldozatok számára az eljárás különböző szakaszaiban. Franciaország és Belgium speciálisan az emberkereskedelem áldozatai részére kidolgozott megoldásokat alkalmaz, míg az Egyesült Királyság a meglévő elszállásolási rendszerbe integrálja az áldozatokat.

Franciaország ideiglenes védett elhelyezést és ideiglenes tartózkodási engedélyt biztosít a státusz kiadása előtt. A feltevések szerint azonban nem minden áldozatnak van szüksége erre. Ahogy fentebb megjegyeztük, az egyik áldozat úgy érezte megfullad, mivel szigorúan szabályozták, hova mehet, így

korlátozottan érezte frissen visszanyert szabadságát, noha az intézkedés biztonsági szempontból érhető volt.

A **Belgiumban** megkérdezett személyek panaszkodtak a három speciális központban alkalmazott szabályok és a zaj miatt, másrészt azonban pozitívan nyilatkoztak arról, hogy az első napokban nyugalmat és biztonságot nyújtó helyen tartózkodhattak. Értékelték azt is, hogy saját használatú helyiséget is rendelkezésükre bocsátottak. Belgiumban a hosszú érvényességű státusz elnyerését követően is nyújtanak segítséget a lakáskereséshez.

Magyarországon a kormány két védett házat tart fenn az emberkereskedelem áldozatai részére, legfeljebb 12 személy részére, ahol biztonságos szállást és szociális támogatást kapnak. Az áldozatok addig maradhatnak, ameddig szükséges, akár egy évig is. A védett házak igazolást adhatnak ki állandó lakcímről, ami az egyéb juttatásokra való jogosultsághoz szükséges.

Az **Egyesült Királyságban** a 45 napos gondolkodási időszakban az áldozatok hivatalos úton biztonságos szállást kapnak, amely lehet védett ház, speciális központ vagy privát szállás, amelyet az UKHTC és az UKBA által megbízhatónak ítélt 16 nem kormányzati szervezet üzemeltet. E szállások mindegyikét kifejezetten az emberkereskedelem áldozatai részére alakították ki, amelyek 24 órában nyújtanak támogatást. Az áldozatok személyes helyzete, szükséglete, a földrajzi elhelyezkedés és a rendelkezésre állás alapján a legmegfelelőbb helyet választják ki részükre. A felajánlott szállást igénybe vevő megkérdezettek biztonságosnak, függetlennek, megnyugtatónak és otthonosnak ítélték a lakhelyet. Más áldozatok saját maguk találtak szállást, ill. segítséget kaptak a lakáskereséshez, így az Egyesült Királyságban megkérdezett két áldozat a munkáltatója által felkínált szálláson lakott, amikor az interjú készült.

Olaszországban az emberkereskedelem két idősebb női áldozata alapvetően bírálta a védett ház minőségét, különösen a viselkedést szabályozó előírásokat és a túlszűfoltsgot.

Összefoglalóan az emberkereskedelem áldozatai részére felajánlott menedékhely első otthonként működik a feszültségekkel és negatív érzelmekkel kísért életszakaszt követően. A biztonság fontos tényező, azonban az áldozatok több országban is panaszkodtak például a túlszűfoltsg, a zaj és a menedékhely elhagyására vonatkozó előírások miatt. Az azonosítást követően az áldozatok a kizsákmányolás időszakából a szabadság felé haladnak, ennek során különböző módon kezelik az átmenetet, és az interjúkból az derül ki, hogy ami az egyik

személy számára szabadságot jelent, a másik részére korlátozást.

MUNKAVÁLLALÁS

Az emberkereskedelem egykori áldozatai számára nagy jelentőséggel bírtak a munkavállalási lehetőségek és nyelvismeretek megszerzésének lehetősége (mind a munkavállalás, mind az általános beilleszkedés céljából), mivel kulcsszerepet játszanak a hosszú távú sikeres beilleszkedésben és abban, hogy otthon érezzék magukat a célországban.

A különböző állások megpályázása és elnyerése számos tényezőtől függ: a jogi státusztól, és hogy lehetővé teszi-e az egykori áldozat státusza a munkavállalást, a végzettségtől és tapasztalatoktól, és hogy ezeket elismerik-e a célországban, a munkavállalási lehetőségek rendelkezésre állásától, az adott személy hajlandóságától arra, hogy elképzeléseit a valósághoz igazítsa.

Belgiumban az emberkereskedelem áldozatai kaphatnak munkavállalási engedélyt a 3 hónapos regisztrációs időszakban, a 6 hónapos ideiglenes speciális áldozati státusz alatt, ill. később is.

Olaszországban kifejezetten munkavállalási vagy képzési célból az ideiglenes speciális tartózkodási engedélyt módosíthatják hosszú érvényességű tartózkodási engedélyre (amely általában 2 évre szól, és a munkavállalás vagy a képzés időtartamának megfelelően meghosszabbítható) például, ha alkalmazotti viszony esetén aláírták a munkaszerződést, vagy az önálló vállalkozói tevékenységre vonatkozó valamennyi feltétel teljesül. Ha az adott személy munkanélküli, tartózkodási engedélye csupán egy évre érvényes, és meghosszabbítják a személy munkakeresési morálja alapján.

Franciaország rendszerében a munkavállalás függ a tartózkodási engedély típusától. Míg a tartózkodási engedély feljogosít munkavégzésre, a menedékjogot kérők és az országban illegálisan tartózkodók nem rendelkeznek munkavállalási jogokkal. A kutatás során a vizsgálatot végzők megfigyelték, hogy a háztartásban végzett kényszermunka áldozatai voltak a legrosszabb helyzetben, mivel ezek az áldozatok kevésbé kedvező ellátást kaptak, mint a

többiek, bár a törvény azonos elbánást ír elő valamennyi olyan áldozat számára, akik vallomást tettek, vagy együttműködnek a jogi eljárásban. Az egyik áldozat felhívta a figyelmet a rendszerben rejlő ellentmondásra: az egykori áldozatok nem vállalhatnak munkát tartózkodási engedély nélkül, azonban ennek kérvényezéséért, amennyiben teljesülnek ennek feltételei, mintegy 700 eurót kell fizetniük. A megkérdezett véleménye szerint ennek ingyenesnek kellene lennie (legalábbis az emberkereskedelem áldozatai részére).

Franciaországban az egykori áldozatok, különösen a prostituáltként kizsákmányolt áldozatok szerint gátolja a kizsákmányoló környezettől való megszabadulást, hogy a munkavállalásra jogosító státusz elnyerését az emberkereskedelem elleni bűnüldözés során a rendőrséggel való együttműködéstől teszik függővé. Az egyik megkérdezett azt nyilatkozta, hogy rendes munka révén a nők jobban szembe tudnának szállni a bűnelkövetőkkel, akik egyébként azt mondják a nőknek, hogy nincs más választásuk, mint a prostitúció folytatása, mivel nincsenek papírjaik, és vissza fogják küldeni őket származási országukba.

Az **Egyesült Királyságban** a státusszal kapcsolatos nehézségek elkerülése érdekében nincs lehetőség munkát vállalni a gondolkodási időszak alatt, ill. ha az áldozat menedékjogért folyamodik. Ha az adott személy határozatlan idejű tartózkodási engedéllyel rendelkezik, kereshet munkát, és joga van munkát vállalni, amire egyébként valamennyi e státusszal rendelkező személy jogosult, tehát függetlenül attól, hogy korábban emberkereskedők áldozata volt.

Franciaországban és **Olaszországban** is azt mondták a megkérdezettek, hogy korábbi szakmai tapasztalataik és végzettségük keveset számított álláskeresésük során. Ha az adott személyek rendelkeznek is végzettséggel (és az erre vonatkozó igazolásokkal), nehéz megfeleltetni és elismertetni Franciaországban. Olaszországban az egykori áldozatok úgy vélik, hogy nem kapnak megfelelő lehetőséget papírjaik beszerzésére és adataik igazolására.

Az egykori áldozatoknak az adott országban kevésbé figyelembe vett tapasztalat birtokában kell megtalálniuk az egyensúlyt törekvéseik és a valóban rendelkezésre álló munkatípus között. Néhányuknak lehetőségük nyílik választani. Az egyik Franciaországban megkérdezett személy irodai képzésben kívánt részt venni, ami azonban túl nehéznek bizonyult, majd pénztárosként akart dolgozni, de kevés lehetőség állt rendelkezésre. A harmadik terve az volt, hogy a repülőtéren dolgozik, és amikor az interjú készült, már végezte a tanfolyamot a repülőtéri álláshoz.

Olaszországban különösen az emberkereskedelem férfi áldozatai tartották fontosnak a munkavállalást, mivel szerintük ez jelenti a legnagyobb segítséget a beilleszkedéshez. A férfiak általában megpróbálták állást találni és tartózkodási engedélyüket hosszú érvényességű státuszra módosíttatni, míg a nők arra törekedtek, hogy megkapják az emberkereskedelem áldozatai részére járó valamennyi lehetséges juttatást, menedékhelyet, pszichológiai, jogi támogatást, orvosi segítséget, szakképzést, valamint álláskeresési lehetőséget, és kevesebb figyelmet fordítottak a munkavállalási lehetőségekre.

Összességében a nyelvismeretek elsajátítása és a munkavállalás azonnal fontossá vált az áldozatok számára, mihelyt ismét független és szabad életet éltek (bár Olaszországban eltérést állapítottak meg a nemek szerint). Bár hosszú távon tekintve az emberkereskedelem egykori áldozatai részére biztosítva van a munkához való jog a hosszú érvényességű tartózkodási engedély kiállításával, rövid távon tekintve azonban, különösen a gondolkodási időszakban nincs lehetőség munkavállalásra. Az áldozatok státusza fontos szerepet játszik a munkához való jog terén: az emberkereskedelem áldozatai esetében jelentős különbség mutatkozhat a státusszal összefüggésben aszerint, hogy az áldozatként való elismerés és az emberkereskedők elleni bűnvádi eljárásban való részvétel következtében nyerte el, vagy menedékkért kellett folyamodnia. Utóbbi esetben az adott személyt nem illeti meg a munkához való jog, egyébként ugyanez érvényes valamennyi menedékkérőre.

A munkához való jogon túl a munkakeresés során a végzettség megfeleltetését, a korábbi munkavégzés és a szakmai tapasztalatok igazolását tekintve az emberkereskedelem egykori áldozatai is ugyanazokkal a nehézségekkel szembesülnek, mint sok más bevándorló.

A JÓLÉTI ÉS SZOCIÁLIS TÁMOGATÁSOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS

Míg az **Olaszországban** megkérdezett nőhöz hasonlóan néhány egykori áldozat számára fontos, hogy minél több számára fenntartott szociális juttatást

vegyen igénybe, mások számára ezek csak a rövid távú túléléshez és az új élet megkezdéséhez szükségesek, amikor a függőségi viszonyon, kizsákmányoláson és áldozati pozíción alapuló múltjukat maguk mögött hagyják.

Valamennyi vizsgált országban a gondolkodási időszak kezdetétől érvényes a szociális támogatásra való jogosultság (bár **Magyarországon**, ahol a támogatás kedvezményezettjei elsősorban magyar állampolgárok, a támogatás bizonyos típusai az önkéntes hazatérést támogató programok keretében érhetők el, amelyeket az IOM vagy a küldő ország tart fenn). E támogatások körébe tartozik a szállás, orvosi és pszichológiai segítség, alapvető szociális védelem, valamint főként az emberkereskedelemmel kapcsolatos esetekben a biztonság biztosítása. Néhány országban és bizonyos egykori áldozatok számára a támogatási folyamat fontos résztvevője a kirendelt szociális munkás, aki végigkíséri az egykori áldozatot a kizsákmányolás időszakától a beilleszkedésig, és erősíti a függetlenség kialakítását.

A jogokra és a juttatásokra való jogosultság megszerzése eltérő lehet a filozófiai megközelítési módtól függően. Bizonyos uniós országokban a juttatások összefüggésben vannak azzal, hogy az emberkereskedelem egykori áldozatairól van szó. Más országok kiszolgáltatott személyeknek tekintik az egykori áldozatokat ugyanúgy, mint más bevándorlókat, ill. a szélesebb népességben támogatásra szoruló egyéb személyeket is, így a támogatást nem speciális igények alapján alakítják ki, hanem az egyébként is meglévő támogatási programon belül nyújtják.

Belgiumban a potenciális hosszú érvényességű tartózkodási engedélyt eredményező három státusz egymásutánja során a letelepedéshez való joggal párhuzamosan biztosítják a szociális jogokat és juttatásokat, köztük szállást, orvosi, pszichológiai segítséget, nyelvi képzést, szociális védelmet és biztonságot. A Belgiumban megkérdezett politikai döntéshozók azon a véleményen voltak, hogy az emberkereskedelem áldozatainak – szenvedéssel teli múltjuk vagy negatív tapasztalataik miatt – több támogatásra van szükségük a beilleszkedés során, mint a „rendes” migránsoknak, harmadik országbeli vagy uniós állampolgároknak. A belga hatóságok tapasztalata és nézete szerint erre a többlételemre azért van szükség, hogy az érintett személyek ne kerüljenek ismét emberkereskedők hatalmába, és ne váljanak ismét áldozattá, megszabaduljanak az áldozati státusztól és identitástól, tovább tudjanak lépni, és részt tudjanak venni a normál vagy hagyományos beilleszkedési folyamatban. E folyamatnak igazodnia kell az egyedi igényekhez, a származási ország alapján azonban nem szükséges különbséget tenni (például aszerint, hogy harmadik országbeli, uniós vagy belga állampolgárokra van-e szó).

Belgium három speciális központja és kirendelt szociális munkásai közvetlen pszichoszociális támogatást jelentenek az áldozatoknak, amelyről több megkérdezett egykori áldozat elismerően nyilatkozott, ahogy a szerző már fentebb is említette. A belga rendszer legfőbb előnyeként említik az egykori áldozatok a mindig jelenlévő figyelmet, törődést és támogatást. A beilleszkedési folyamat egyik legkellemetlenebb élményeként említi néhány megkérdezett, hogy a pszichoszociális támogatást nyújtó szakember nem volt elérhető a nap bizonyos részében.

Olaszország átlagosan évi 6-6,5 millió euró összegű állami finanszírozással teszi lehetővé, hogy az emberkereskedelem egykori áldozatai kezdeti támogatáshoz jussanak, és hosszú távon biztosítva legyenek számukra a beilleszkedéshez szükséges szolgáltatások. Ezeket a juttatásokat nem kormányzati szervezetek és szövetségek kezelik, amelyek javaslatokat nyújtanak be az olasz Egyenlő Esélyek Minisztériumának, amely felügyeli az emberkereskedelem, erőszak és súlyos kizsákmányolás áldozatainak támogatására létrehozott tárcaközi bizottságot. E szolgáltatások magukban foglalják a szociális támogatást, védett szállást, nyelvtanfolyam biztosítását, a jogi, pszichoszociális/orvosi támogatást, szakképzést, az álláskereséshez nyújtott támogatást.

Az egykori áldozatok a tartózkodási engedély birtokában jogosultakká válnak a beilleszkedést elősegítő szolgáltatásokra, amelyeket Olaszországban általában közszolgálati szociális szervezetek, privát nem kormányzati szervezetek/szövetségek nyújtanak, és amelyek között említendő a menedékhely, pszichoszociális, jogi támogatás, nyelvtanfolyam, szakképzés és az álláskereséshez nyújtott támogatás. Ezek a juttatások addig állnak rendelkezésre, amíg a támogatási folyamat el nem érte végső célját, azaz a foglalkoztatottságot és az önálló életvitelt, amellyel párhuzamosan a humanitárius okokból kiadott rövid érvényességű tartózkodási engedély átalakul két éves érvényességgel munkavállalás vagy képzés céljából kiadott letelepedési engedéllyé. Ez az engedély időszakosan meghosszabbítható a munkaszerződés érvényessége vagy az aktívan végzett tanulmányok időtartamára, amennyiben a hallgató részére biztosítottak a szükséges anyagi források.

A **Franciaországban** kiadott tartózkodási engedély, ill. ideiglenes tartózkodási engedély biztosítja a szociális juttatásokra való jogosultságot a kiszolgáltatót személyek részére. A belgiumi egykori áldozatokhoz hasonlóan a francia megkérdezettek is kiemelték, hogy a folyamatosan rendelkezésükre álló pszichoszociális támogatás meghatározó volt a rehabilitációs folyamat során. A megkérdezettek szerint a nem specializált szociális juttatások nem jelentettek

megoldást szükségleteikre vonatkozóan. Az egyik megkérdezett fejfájástól, éjszakai rémálmoktól és álmatlanságtól szenvedett a speciális szervezet által nyújtott segítséget megelőzően, a segítség révén azonban sikerült kezelni a kizsákmányolásból eredő pszichológiai szükségleteit. A képzett szociális munkások nem csak az egykori áldozat múltjának feldolgozásában tudnak segíteni, hanem tájékoztatást tudnak adni a társadalomban leginkább elfogadott viselkedési módról és a szabadságérzet megfelelő kifejezési formájáról, mivel a szabadság alapvető érzés, ahogyan távolodnak negatív tapasztalataiktól. Bár az egykori áldozatok még nem teljesen önállóak, a szociális munkás útmutatása és megerősítése mellett kezükbe tudják venni sorsuk irányítását.

A pszichoszociális és viselkedésbeli segítség mellett főként a célország nyelvét folyékonyan nem beszélő egykori áldozatoknak, de nem csak nekik, gyakran szükségük van segítségre orvosi kezelésük és jogi ügyeik során. Franciaországban ez problémát okoz, mivel nem áll rendelkezésre elegendő képzett és a megfelelő nyelvismerettel rendelkező személyzet, hogy elkísérjék az áldozatokat orvosi kezelésre és a hivatalos ügyek intézése során.

Az **Egyesült Királyságban** nem nyújtanak speciális támogatást az emberkereskedelem áldozatai részére a kezdeti védelmen és támogatáson kívül, amelyre a 45 napos gondolkodási időszakban jogosultak, amíg az illetékes hatóságok által hozott „megalapozott” döntésre várnak státuszukkal kapcsolatban, ill. amelyet az Igazságügyi Minisztérium finanszíroz, és Angliában, valamint Walesben az Üdvhadsereg, Észak-Írországból a Bevándorlási Segélyvonal kezel. Amennyiben megszületik a „megalapozott” döntés, és az áldozat megkapja a tartózkodási engedélyt, jogosulttá válik a normál támogatásra: jövedelemtámogatásra, lakhatási támogatásra, ill. a helyhatóságok/helyi szociális szervezetek által nyújtott támogatásra. Az Egyesült Királyságban minden olyan lakos részesülhet az általános támogatási rendszer juttatásaiban, akinek nincs állása, és/vagy anyagi támogatásra szorul, feltéve, hogy a törvény szerint jogosult erre.

Magyarországon a menedékhelyek számos szociális juttatást biztosítanak, például orvosi és fogorvosi ellátást, jogi, pszichoszociális támogatást és álláskeresési támogatást, szakképzést és egyéb tanulási lehetőséget. Az orvosi ellátás valamennyi három hónapnál hosszabb ideig munka nélkül maradó személyt megillet, így az áldozatok számára biztosítottak az általános támogatási rendszer juttatásai. Ha azonban az adott személy nem rendelkezik a személyazonosságot igazoló dokumentumokkal, nem jogosult ingyenes orvosi ellátásra. Rendelkezésre áll pszichiátriai kezelés vagy támogatás is,

azonban az országban végzett vizsgálat azt mutatja, hogy a legtöbb áldozat ezt visszautasítja az általa átélt trauma ellenére.

Összességében a tagországoknak a szociális támogatás és a státusz összekapcsolására irányuló megoldásai – mind politikai, mind filozófiai szempontból – befolyásolják a szociális segély elérhetőségét és a hozzá való jogosultságot. Az alaprendszer (például az Egyesült Királyságban és bizonyos fokig Franciaországban) megoldást jelent az általános kiszolgáltatottságra, azonban nem veszi figyelembe az emberkereskedelem egykori áldozatainak speciális szükségleteit. Sok áldozat szociális szükségletére megoldást tud kínálni, azonban néhányuk részére ez nem elegendő, és további támogatásra szorulnak. A speciálisan kialakított támogatás (például Belgiumban és Olaszországban) alkalmas a speciális egyedi szükségletek kezelésére, így lehetővé válik az egykori áldozatok számára, hogy a társadalom és közösségük teljes értékű tagjává váljanak. Magyarország helyzete az öt ország között különleges, mivel az áldozatok mind magyar állampolgárok.

A HARMADIK ORSZÁGBELI ÉS AZ UNIÓS ÁLLAMPOLGÁROK ELTÉRŐ HELYZETE

A FIIT projekt középpontjában az emberkereskedelem áldozatává vált harmadik országbeli állampolgárok beilleszkedése áll. A vizsgálat azonban azt mutatja, hogy nem mindig lehetséges elkülönítve kezelni ezt a csoportot. Bár a harmadik országbeli állampolgárok helyzetét vizsgáltuk, elkerülhetetlenül előtérbe került az uniós állampolgárok helyzete is, ezért hasznos röviden kitérni arra, hogy az állampolgárság hogyan befolyásolja az emberkereskedelem egykori áldozatainak beilleszkedését.

Általában kiszolgáltatott személyként kezelik azokat a személyeket, akik emberkereskedők áldozatává váltak, majd visszatértek hazájukba, ill. akik származási országukon belül váltak áldozattá. Státuszuk nem kérdéses, hiszen állampolgároknak számítanak, így teljesítik a kiszolgáltatott személyek részére kialakított programokban való részvétel feltételeit, amely programok

eltérnek abban, hogy rendelkeznek-e az emberkereskedelem áldozatai részére kidolgozott speciális megoldásokkal, vagy nem.

Ennek ellenére az uniós állampolgárok gyakran tisztázatlan helyzetbe kerülnek. A bevándorlást illetően kétségtelenül joguk van az adott országban maradni, és elvileg dolgozhatnak (az új tagállamokra átmeneti szabályozások vonatkozhatnak). Részükre azonban nem mindig elérhető az egyes juttatások, ugyanis ha jogi státuszuk nem függ a tettesek elleni bűnvádi eljárásban való részvételtől, előfordul, hogy nem működnek együtt a hatóságokkal, ezért elveszíthetik a jogosultságot olyan támogatásra, amelyet azok a harmadik országbeli állampolgárok élvezhetnek, akiknek a jogi státusza attól függ, hogy együttműködnek-e a hatóságokkal az ellenük bűncselekményt elkövető tettesekkel szemben folytatott eljárásban. A rendészeti hatóságokkal való együttműködésük ellenére is elveszíthetik jogosultságukat a jogi státuszról függő támogatásra, mivel uniós állampolgárok. Ahol menedékkérelmem alapján biztosítanak menekültstátuszt vagy egyéb humanitárius védelmet az emberkereskedelem áldozatai részére, az uniós állampolgárok szintén nem lennének jogosultak speciális védelemre tekintettel arra, hogy állampolgárságuk és az uniós jog nem teszi lehetővé menedékkjog kérelmezését az Unión belül.

Az ICMPD (2010: 78) megjegyzi, hogy az uniós tagállamok gyakran nem tekintik relevánsnak az országon belüli emberkereskedelmet, ezáltal nem tisztázott, hogy az emberkereskedelem áldozatává vált uniós állampolgároktól meg kell-e vonni vagy tagadni a szükséges-e a támogatást. Ha így történik, beilleszkedésük minden bizonnyal problémás. A státusz önmagában nem jelent beilleszkedést, mint ahogy azt már korábban láttuk. Az alap esetlegesen rendelkezésre áll, azonban a teljes beilleszkedéshez szükségesek a beilleszkedést megkönnyítő tényezők, társadalmi kapcsolatok, mutatószámok és eszközök is (Anger és Strang, 2008), és hatásuk optimális kifejtéséhez szükséges a támogatás.

Az uniós állampolgárokkal kapcsolatos egyik elképzelés szerint a státusz elnyerésével megtalálják a módját a beilleszkedésnek vagy a származási országba való visszatérésnek. Az Egyesült Királyságban a vizsgálat azt tárta fel, hogy az emberkereskedelem áldozatává vált uniós állampolgárok részére nincs speciális támogatás, a feltételek teljesítése esetén ők is az alapprogramokban vesznek részt. A GRETA (2012: 70) megállapította, hogy az Egyesült Királyság nem nyújt kormányzati támogatást az EU/EGT állampolgárainak hazatelepüléséhez, így nekik országuk követségéhez vagy az IOM-hoz kell fordulniuk, ha támogatást kérnek a származási országukba való visszatéréshez. Olaszországban a támogatott önkéntes hazatérés és a származási országban

való beilleszkedés témája a FIIT projekt keretében folytatott vizsgálat során került előtérbe, és kiderült, hogy ez is csak harmadik országbeli állampolgárok részére érhető el. Bár az uniós országok konzulátusi szerveinek feladatuk lenne országuk állampolgárai részére támogatást nyújtani a hazájukba való visszatéréshez, Olaszországban az a helyzet, hogy a főként Romániából és Bulgáriából származó potenciális érintettek nagy száma miatt bizonyos állampolgárságú uniós áldozatok *de facto* nem élhetnek a hazatérésüket és származási országukban való beilleszkedésüket célzó támogatással, ami az uniós áldozatok hátrányára történő eljárásra utal.

Olaszországban is az derült ki azonban a vizsgálat során, hogy a rendészeti és igazságügyi hatóságokkal való együttműködés lehetővé teszi a juttatások igénybe vételét, és ez nem függ az állampolgárságtól. Így Olaszországban az emberkereskedelem uniós áldozatai jogosultak támogatásra. Franciaországban az új tagállamnak számító Bulgária és Románia átmeneti helyzete azt jelenti, hogy az onnan származó állampolgárok elvileg nem lehetnek rosszabb helyzetben, mintha származási országuk nem lenne uniós tagállam, így ezen országok állampolgárai áldozati státuszuk alapján kaphatnak tartózkodási engedélyt, amennyiben együttműködnek a feltételezett emberkereskedők elleni eljárásban.

Az olaszországi adatok legalább is arra utalnak, hogy az emberkereskedelmen belül jelentős részt képez az uniós állampolgárok emberkereskedelemben való kizsákmányolása. 2011-ben 560 tartózkodási engedélyt adtak ki az emberkereskedelem áldozatai részére. Ugyanebben az évben 127 uniós állampolgár kapott kezdeti támogatást, és 218 uniós állampolgár részesült a beilleszkedést célzó hosszú távú támogatásban. Az áldozatok elsősorban a következő országok állampolgárai: Románia, Bulgária, Cseh Köztársaság, Szlovákia, Görögország, Litvánia, Magyarország és Lengyelország, egyetlen esetben származott az áldozat Olaszországból. A kezdeti támogatási intézkedések valamennyi bajban és kiszolgáltatott helyzetben lévő személyt megilletnek függetlenül bevándorló státuszuktól, azonban a hosszú távú beilleszkedési támogatás könnyebben elérhető az emberkereskedelem áldozataivá vált uniós állampolgárok részére. Az uniós áldozatok számára a juttatások elérhetők az uniós állampolgárokra érvényes szabad költözködés elve alapján. A harmadik országbeli állampolgárok azonban ezekre csak akkor jogosultak, ha hivatalosan megtörtént áldozatként való azonosításuk, és kiadták részükre a speciális tartózkodási engedélyt.

Magyarországon a vizsgálat elsősorban magyar állampolgárokat érintett,

míg az Egyesült Királyságban a megkérdezett többsége uniós állampolgár volt. Magyarország esetében utalni kell a család és az eredeti közösség fontosságára a beilleszkedés elősegítése tekintetében. Ritkán fordul elő, hogy Magyarországon az áldozat az azonosítást és a kezdeti támogatást követően olyan hosszú ideig maradjon valamely kiterjedt támogatási rendszerben, hogy sikeres legyen a társadalomba való beilleszkedése, és elkerülhető legyen, hogy ismételten áldozattá váljon. A standardizált pszichológiai támogatás és a nyilvánvaló segítség (például pénzügyi támogatás) hiányában az érintett személyek nem tudnak kitartóak maradni, nem tudják rendes kerékvágásba terelni életüket a társadalomba be-, vagy visszaileszkedett tagjaként. Ebben az értelemben a származási országba visszatérő kiszolgáltatott áldozatok atnem fogja fel a szociális biztonsági háló, és ismételten áldozattá válnak.

AZ ELEMZÉS ÉS A REFELXIÓK SZÉLESEBB KONTEXTUSA

A tanulmány arra törekedett, hogy a harmadik országból származó egykori áldozatok véleményét felhasználja a harmadik országbeli állampolgárok részére biztosított, beilleszkedést célzó programok és szolgáltatások típusainak elemzése során. Véleményük a támogatást nyújtó szervezetek és politikai döntéshozók nézetével együtt az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedésére vonatkozó összehasonlító elemzést tett lehetővé státuszuk, a kezdeti támogatás, a menedékhely, munkavállalás és egyéb hosszú távon nyújtott szociális támogatás vizsgálata révén.

Az interjúkból nyert információkat a szerző összevetette az emberkereskedelemmel és beilleszkedéssel kapcsolatos meglévő szakirodalommal. Hasznos lehet más jelentésekben megfogalmazott megállapítások számbavétele is a tanulmánnyal kapcsolatban.

A jogi státusz, azaz a hivatalos tartózkodási és munkavállalási engedély megléte alapvető az adott személy biztonsága tekintetében, mivel lehetővé teszi a beilleszkedési folyamatban való részvételt. A tanulmány megállapította, hogy

az öt ország meglehetősen különbözően kezeli a jogi státusz ügyét, azonban valamennyi alkalmazza a gondolkodási időszak intézményét, és a legtöbb az emberkereskedelem megelőzésében és üldözésében való részvétellel kapcsolja össze a kezdeti rövid, majd a középtávú tartózkodási engedélyt. Így a hangsúly inkább az emberkereskedelem elleni küzdelemre, és nem az áldozatokra, védelmükre és jogaikra helyeződik. Ez alapján úgy tűnik, e területen még nem sikerült létrehozni egyensúlyt, mivel az érintett büntény áll a középpontban.

Ebben a tekintetben a FIIT tanulmánya egyezni látszik Brunovskis (2012) elemzésével, miszerint a rövidebb gondolkodási időszak a rendészeti hatóságokat a bűnüldözés aspektusának előnyben részesítésére készíti, azonban feltehetőleg aláássa az áldozatok jogait, különösen azt a koncepciót, hogy kipihenjék magukat, és megfontolják jövőjüket. Ahogy Brunovskis (2012: 65) megjegyzi, bizonyos áldozatok nincsenek abban a helyzetben, hogy támogassák a bűnüldözést, és tanúként lépjenek fel, ha például korlátozott ismeretekkel rendelkeznek kizsákmányolóik tevékenységéről és szervezetéről, mivel viszonylagos elzártságban tartották őket. Az is feltételezhető, hogy a rövidebb gondolkodási időszak inkább arra ösztönzi az áldozatot, hogy elfogadja a támogatott visszatérés lehetőségét. Minél hosszabb ideig élvez védelmet az áldozat a gondolkodási időszak alatt, annál nagyobb biztonságban érzi magát.

Haynes (2005: 252) utal arra, hogy a legjobb áldozatvédelmi programok az emberi jogok szempontjából indulnak ki. Ez a szempont nem elsődleges a tanulmány során folytatott vizsgálatban, azonban ahogyan Haynes megjegyzi, minél biztosabb a védelem, az áldozat annál nagyobb eséllyel fog segíteni (önazonosulás), ami azt jelenti, hogy a biztosabb védelem (és több lehetőség a sikeres beilleszkedésre) feltehetőleg több áldozatot fog előrébb vinni, akik viszont esetlegesen készségesebben fogják támogatni a bűnüldözést és a megelőzést. Így a kiemelten kezelt védelem jobban szolgálhatja a bűnüldözést és a megelőzést.

Az IOM (2010) tartózkodási lehetőségekről szóló jelentése szerint a rehabilitációként működő beilleszkedés a származási országban vagy egyéb országban „biztonságos, méltóságteljes és hosszú távú beilleszkedést jelent a társadalomba és a hétköznapi életbe” (21. old.). A tartózkodási lehetőségekről szóló jelentés azt is „feltárja, hogy az áldozatokat ritkán tekintik jogok tulajdonosának. Ehelyett eszközként kezelik őket a nyomozás vagy a büntetőeljárás során. Ez a megközelítés ellentétes a nemzetközi és regionális standardokkal, és adott esetben gátolhatja az áldozat fizikai, pszichológiai és társadalmi felépülését. Olaszország az egyetlen ország, ahol az áldozat

felépülése és a számára nyújtott támogatás elsődleges a rehabilitációs és társadalmi beilleszkedést célzó programban való részvétel során” (IOM, 2010: 49-50).

A FIIT tanulmány feltárta, hogy az olaszországi támogatást nyújtó szervezetek és politikai döntéshozók nem tekintik a beilleszkedést az egykori áldozatok részére elérendő célnak, ezért nem is céljuk ennek elérése, azonban törekszenek az áldozatoknak a társadalomba való bevonására.

Talán az a gondolat, hogy a társadalomba való bevonás (ami felületesebb, mint a beilleszkedés) elérhető cél, visszavezeti a vitát és eszmekört annak kérdéséhez, hogy mi is igazából a beilleszkedés. Az Egyesült Királyságban a FIIT tanulmánnyal kapcsolatban végzett vizsgálat nyilvánvalóvá tette, hogy az egyes személyek különböző gyorsasággal illeszkednek be. Néhányan úgy érezték, hogy amikor lemondtak az NRM által nyújtott támogatásról, beilleszkedtek általa, hogy függetlenül éltek megfizethető szálláson, és saját maguk gondoskodtak az ellátásukról fizetett állás révén vagy közszolgálati forrásokból. Felelősségüket a közösség részeként értelmezték, és tudták, hogy szükség esetén hol érhető el további segítség. Ennek a szintnek az eléréséhez különböző hosszúságú idő volt szükséges attól függően, hogy az illetékes hatóság részéről mennyi időt vett igénybe a „megalapozott” döntés meghozatala és bizonyos esetekben a határozott időre szóló vagy a 12 hónapra érvényes tartózkodási engedély kiadása. Bizonyos esetekben az egykori áldozatok további támogatáshoz juthattak a jobb beilleszkedés érdekében. A beilleszkedés hiányának érzése a bizalom korábbi negatív tapasztalataik következtében kialakult hiánya vagy a nyelvismeretek hiánya miatt jött létre. „Ha több segítséget kaptam volna az angol nyelv elsajátításához, jobban be tudtam volna illeszkedni” – nyilatkozta az egyik egykori áldozat.

Az áldozatok saját megítélése szerint, és feltehetőleg valamennyi bevándorló szerint, a beilleszkedés alapvető tényezőjeként a nyelvismeret és a sikeres munkavállalás (lehetőség szerint számukra érdekes területen) nevezhető meg. Surtees (2012: 25) megjegyzi, hogy a gazdasági támogatás „az egyén és a közösség gazdasági megerősítését jelenti. A beilleszkedéssel kapcsolatban a gazdasági támogatás révén az emberkereskedelem áldozatai hosszú távon képességeikhez, forrásokhoz jutnak hozzá, ill. kialakul bennük az az érzés, hogy gazdaságilag hosszú távon el tudják látni magukat és családjukat, ezáltal közösségük pozitív gazdasági közérzetét is növelik”.

A munkahely a közösség számára kulcsfontosságú, elősegíti a jó mentális

közérzet és az egészség fenntartását. Hogy valakinek van munkája, befolyásolja identitását, önértékelését, és a társadalmi elismerés egyik tényezője (Surtees, 2012: 25). A FIIT tanulmány alátámasztja Surtees következtetését, miszerint „sok áldozat számára központi kérdésként jelennek meg a gazdasági lehetőségek – legyen az munka vagy valamilyen egyéb jövedelemforrás, például kisvállalkozás – közvetlenül az emberkereskedőtől való megszabadulást követően, majd végig a hosszú távú beilleszkedés során”.

A beilleszkedés megvalósulása előtt és részben a munkavállalás, valamint a gazdasági támogatás során a szociális kapcsolatok visszafogottak vagy korlátozottak. A FIIT tanulmány keretében vizsgált néhány országban a megkérdezett egykori áldozatok elismerően nyilatkoztak a speciális pszichoszociális tanácsadásról és támogatásról, valamint a szociális munkásokról, ami bizonyítja, hogy mennyire fontosak a kezdeti kapcsolatok. Több országban is negatívan ítélték meg a megkérdezettek a menedékhelyeken belül érvényes szabályokat. E két megállapítást egymás mellé helyezve mérlegelni lenne szükséges, hogy a gondosan és odafigyeléssel kialakított rendszer adott esetben támogatni tudja az egykori áldozatok fokozatos és megfelelően előkészített visszatérését a társadalomba.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS AJÁNLÁSOK

A FIIT projekt és a jelentés központi kérdése az volt, hogy milyen erőfeszítéseket tettek az uniós tagállamok a harmadik országbeli áldozatok hosszú távú beilleszkedésének javítása érdekében, és ezek hogyan fejleszthetők tovább. A projekt feladata ezenkívül, hogy azonosítsa, megossza és átadja a hatékony eljárásokat, erősítse és javítsa az áldozatokkal foglalkozó nemzeti és uniós szakemberek együttműködését.

A tanulmány két kulcsfontosságú területet tárt fel: az átmenet és a támogatás kérdését. A szerző az alábbiakban fejti ki e két terület szerepét a jogi státusz, biztonság, menedékhely, munkavállalás és jogosultságok vonatkozásában, aminek kapcsán figyelembe veszi a tanulmány során feltárt hatékony eljárások speciális példáit.

Elsősorban ki kell emelni a státusz központi szerepét, hiszen ez az előfeltétele a különböző jogoknak és jogosultságoknak, ez alapozza meg a beilleszkedést, és azt, hogy a különböző státuszok (uniós és harmadik országbeli állampolgárok, akik az emberkereskedelem áldozataként vagy humanitárius védelemre szoruló személyként jogosultak hosszú távú tartózkodásra) milyen módon mutatnak nem intuitív eltéréseket azon elemek elérésében, amelyek együttesen integrált társadalmat eredményeznek.

ELTÉRÉSEK

Két eltérés állapítható meg:

Mindenekelőtt különbség van az Unión belül emberkereskedelem áldozatává vált uniós állampolgárok között (az uniós államok között) és emberkereskedők által valamelyik uniós tagállamba hurcolt harmadik országbeli állampolgárok között. Míg elméletben az uniós országból származó áldozatok közvetlenül és viszonylag könnyen megkapják a jogokat és jogosultságokat, áldozatként való kiszolgáltatottságuk nem fejeződik ki státuszukban, ezért esetlegesen nem kezelik speciális szükségleteiket. Mivel a tanulmány céljai között nem szerepelt az uniós állampolgárok vizsgálata, a szerző nem fejtette ki ezt a kérdést, azonban témája lehet valamely jövőbeni kutatásnak.

Másodsor különbség van azon harmadik országbeli állampolgárok között, akik az emberkereskedelem áldozataként kaptak státuszt (és jogokat, jogosultságokat), ill. azok között, akik humanitárius okokból kaptak védelmi státuszt. Különösen abban az időszakban tér el a jogok és jogosultságok biztosítása, amikor az adott személy menedékjogot kérelmező személyként van nyilvántartva. Ugyan mutatkoznak egyezőségek a védelem iránti szükségletek terén azon áldozatok esetében, akik nem térhetnek vissza származási országukba, mivel nincsenek biztonságban, és a hatóságok nem tudják megvédeni őket az emberkereskedőtől, ill. azon menedékjogot kérő személyek esetében, akik egyéb típusú konfliktushelyzet vagy erőszak miatt jogosultak a menekültstátuszra vagy egyéb humanitárius védelemre, azonban egyértelmű különbségek is tapasztalhatók. A menedékjogot kérő személyekre vonatkozó politikát és szabályokat oly módon dolgozták ki, hogy kezelni tudják a menekültügyi rendszert, amelybe sok olyan személy is bekerül, akiket visszautasítanak, ezért alapvetően a jogok és jogosultságok korlátozására épül. A jogok és jogosultságok csökkentett mértékben állnak azon áldozatok rendelkezésére a gondolkodási időszaktól (tehát az emberkereskedelem áldozataként való azonosítástól) a hosszabb érvényességű státusz elnyeréséig, akik vízum helyett menedékjogot kérnek annak érdekében, hogy státuszt és hosszú távú védelmet nyerjenek a célországban (ez gyakran a tagállamban többek között a bűnüldözésre kidolgozott szabályok következménye, és nem feltétlenül az egyéni helyzeté). Pontosan ez az időszak, amely az áldozat azonosítását követően a 30-45 napos gondolkodási időszakkal kezdődik, és hónapokig vagy akár évekig is eltart, jelenti a kizsákmányolásból a szabadságba

való átmenetet, az áldozatból a társadalom aktív tagjává való válás időszakát. Ebben az időszakban az áldozatoknak szükségük van támogatásra, ill. időre, amely alatt a függetlenség állapotához való visszatérés kulcsfontosságúvá válhat a hosszú távú jó közérzet kialakulásának és a társadalomba való beilleszkedés érdekében.

A hosszú távú beilleszkedéshez elengedhetetlenül fontos a pozitív társadalmi kapcsolatok kialakítása, a stabil lakhatási lehetőség, egészség, képzés vagy munkavállalás, ahogy ezt Anger és Strang is kiemelik munkájukban (2008). E mutatószámok elérése a jogok és állampolgárság alapján lehetséges, amit megkönnyít a biztonság, stabilitás, nyelvismeret és a kultúra ismerete. Az áldozatok hosszú távú beilleszkedése érdekében alapvető, hogy csökkenjen az az időszak, amelyben az áldozatok bizonytalanok státuszukat és jövőbeli lehetőségeit illetően, vagy legalábbis csökkenjen az az időszak, amikor attól félnek, hogy vissza kell térniük a származási országba, vagy hogy nem élhetnek kiegyensúlyozott életet a célországban.

Az emberkereskedelem áldozatainak kétirányú beilleszkedési folyamata már a megérkezés pillanatától kezdve egyenlőtlen és előítéletekkel terhelt. Ha a beilleszkedés kétirányú folyamata valóban az azonosítással kezdődik (ahogyan az Egyesült Királyságban felvett interjúban elhangzott, és fentebb már szerepelt), fontos, hogy az áldozatok megszabaduljanak a célországban szerzett kezdeti (negatív) tapasztalatoktól. Még fontosabb, hogy a folyamat olyan környezetből indul, amelyben az áldozat bűnözőkkel van kapcsolatban. Zimmerman (2011) rámutat arra, hogy a beilleszkedési folyamat kezdetét emiatt a szegényérzet és stigmatizáltság, a szolgáltatások korlátozott elérhetősége és az emberkereskedők bosszújától való félelem jellemzi.

MILYEN HASZNOS ELJÁRÁSOKAT KÍNÁL A BEMUTATOTT ÖT ESET, AMELYEK SEGÍTSÉGÉVEL LEKÜZDHETŐK A BEILLESZKEDÉST GÁTLÓ TÉNYEZŐK, ÉS JAVÍTHATÓ A KÉTIRÁNYÚ FOLYAMAT?

STÁTUSZ

Valamennyi ország biztosít gondolkodási időszakot, bár Magyarország esetében eddig tulajdonképpen még nem alkalmazták, és Olaszországban ténylegesen ezt a módszert használják, bár nincs törvénybe foglalva. Brunovskis (2012) véleményével egyetértve feltehető, hogy a hosszabb gondolkodási időszak nagyobb mértékű biztonságot nyújt az áldozatoknak, akik így átgondoltabb döntést hozhatnak a büntetőeljárásban való részvétellel kapcsolatban, ill. hogy maradjanak-e a célországban, vagy a támogatott visszatérést válasszák esetlegesen a potenciális veszélybe, aminek az átgondolásához nem volt elegendő idejük.

Az egyes országokban a státusz elbírálása során alkalmazzák mind az emberkereskedelem áldozataira, mind a menekültekre vonatkozó törvényt. Az Egyesült Királyságban nagyobb stabilitást jelent a menekültekre vonatkozó törvény, mint az emberkereskedelem áldozataira vonatkozó törvény, ez az elkövetők elleni sikeres büntetőeljárást követően is igaz. Franciaországban és Olaszországban is felhasználják a menekültjogi rendszert az emberkereskedelem áldozatainak védelme és státuszuk biztosítása érdekében. A FIIT keretében folytatott interjúk alapján Belgium nyújtja a legnagyobb mértékű stabilitást és támogatást az emberkereskedelem áldozatai részére. A Belgiumban megkérdezett áldozatok kevésbé foglalkoztak státuszukkal, mint például Franciaországban, ahol az eltérő okmányok jelentősen különböző támogatási formákra jogosítanak.

Ajánlások

További tanulmányok és vizsgálatok lennének szükségesek annak megállapítására, hogy az emberkereskedelem áldozataként elnyert státusz milyen hatással van az áldozat beilleszkedésére összehasonlítva az átfogóbb nemzetközi vagy humanitárius védelmi jogi státusszal.

A hosszú távú tartózkodási jogok minden bizonyára olyan kiindulási alapot jelentenek, amely nélkül nem mehet végbe a beilleszkedés, ugyanakkor csupán a jog birtoklása nem vezet beilleszkedéshez.

BIZTONSÁG

A Belgiumban, Franciaországban és az Egyesült Királyságban megkérdezett áldozatok rendkívül elismerően nyilatkoztak a speciális képzettségű ügyintézőkről és támogatás nyújtó személyzetről. A megkérdezettek nagy része lényegesnek tartotta a közvetlen és személyes támogatást a beilleszkedési és rehabilitációs folyamat során.

Az áldozatok számára fontos volt, hogy van olyan személy, aki rendelkezésükre áll, és hátrányosnak tekintették beilleszkedésükre nézve, hogy alkalmanként, amikor támogatásra volt szükségük, nem tudták elérni, és nem tudtak beszélni vele helyzetükről. Következésképpen kijelenthető, hogy a speciális, folyamatosan elérhető támogatás kulcsfontosságú főként a kezdeti hetekben és hónapokban. Feltehetőleg a támogatás iránti igény egyénileg különböző mértékű lehet, és idővel változhat.

A pozitívan megítélt támogatás része a tájékoztatás is, elsősorban az áldozat anyanyelvén.

Fokozza a szenvedést, és lassítja a beilleszkedés folyamatát, ha helytelenül azonosítják az emberkereskedelem áldozatait, és illegális bevándorlóként kezelik, esetlegesen akár fogva tartásra is ítélik. Az áldozatok minél korábbi azonosítása és ennek megfelelő kezelése biztosítja hosszú távú biztonságukat, és megalapozza azokat az eszközöket, amelyek segítségével megtörténhet beilleszkedésük.

Ajánlások

A tanulmány megállapítása szerint biztos alapot szolgáltat a beilleszkedéshez, ha az emberkereskedelem egykori áldozatai részére egyedi igényeiknek megfelelő, jól átgondolt támogatást biztosítanak az azonosítás pillanatától a teljes beilleszkedésig. Az emberkereskedelem áldozatai részére nyújtott támogatás a státuszhoz hasonlóan alapvető fontosságú ahhoz, hogy a társadalom aktív tagjaivá váljanak.

VÉDETT HÁZ

A FIIT projekt részére megkérdezett személyek fontosnak értékelték a speciális védett házakat. Mivel a menedékhelyek átmenetet képeznek a kizsákmányolástól a szabad életbe vezető úton, az áldozatok bírálták a túlszűfolttságot, a privát szféra hiányát, a zajt, az előírásokat és a szabad kijárási korlátozását. Bizonyos előírásokat vélhetőleg az áldozatok biztonsága érdekében vezettek be, különösen a kijárást tekintve, ezért szükséges lehet a tájékoztatás minőségének ártértelezése. Néhány áldozat fontosnak ítélte a menedékhelyek és a pszichoszociális támogatás kapcsolatát.

Ajánlások

Meg kell fontolni a korlátozások szerepét a függőség és a szabadság hiánya érzésének fenntartásában. A menedékhelyet lényeges tényezőnek kell tekinteni az áldozati pozícióból a társadalom független tagjának pozíciójába való átmenet során, azonban az áldozatokat ezen átmenet során teljes körűen kell tájékoztatni a biztonságuk érdekében bevezetett előírásokról, és be kell vonni őket életkörülményeik olyan kialakításába, amely minden lakó számára elfogadható, mindez részét képezi annak a folyamatnak, amelynek révén a társadalom szabad tagjává válnak.

MUNKAVÁLLALÁS

A projekt során megkérdezett áldozatok számára fontos volt a munkához és a társadalomban való részvételhez való jog. Ezenkívül fontos eleme volt annak a folyamatnak, amelynek révén a társadalom teljes mértékben független és aktív tagjává válnak.

A státusz elviekben a munkavállalás alapfeltétele, így akiknek a vizsgált országokban menedékjogért kell folyamodniuk, esetlegesen hosszabb idő múlva kapják meg a munkához való jogot, mint azok a személyek, akik az emberkereskedelem áldozata státusz elérésére törekszenek. Az álláskeresést akadályozhatja a végzettség megfeleltetése és a múltbeli szakmai tapasztalatokra vonatkozó tájékoztatás elfogadása, főként mivel gyakran nem áll rendelkezésre ezek igazolása (ugyanez a helyzet sok menekült, védett személy és bevándorló esetében is). A megkérdezettek nem számoltak be a stigmatizálás gátló hatásáról a munkavállalás során, talán mivel az esetlegesen kérelmezett áldozati státuszt nem jegyzik be az okmányokba.

Ajánlások

Meg kell fontolni, hogy a menekültjogi rendszerbe való bekerülés hatással van azoknak a személyeknek a munkavállalási jogára, akiknek a védelme vagy hosszabb érvényességű tartózkodási engedélye egyértelműen az emberkereskedelem áldozataként való azonosításon alapul. Kedvezőtlenül befolyásolhatja a beilleszkedési folyamatot, hogy nem jogosultak munkát vállalni.

SZOCIÁLIS TÁMOGATÁS

A szociális támogatást kezelő programok alapvetően abban különböznek, hogy a szociális támogatás alaprendszerében működnek (például Franciaországban és az Egyesült Királyságban), vagy speciális programokról van szó (például Belgiumban és Olaszországban). Magyarország esetében az emberkereskedelem áldozatai alapvetően magyar állampolgárok. Az általános rendszer általános módon kezeli a kiszolgáltatottságot, az emberkereskedelem áldozatai azonban sajátos helyzetükből fakadóan eltérő okokból lehetnek kiszolgáltatottak és rászorulóak. Az általános rendszerben azonban nem kezelhető

az emberkereskedelem áldozatainak valamennyi speciális szükséglete. Ahol speciális támogatást dolgoztak ki a speciális szükségletekre, az adott személy saját maga határozhatja meg az áldozati pozícióból a társadalom aktív tagjának pozíciójába való átmenet tempóját.

Ajánlások

Szükséges lenne átgondolni a speciális támogatás és az általános támogatási rendszer közötti átmenetet, és úgy kellene kialakítani, hogy az egyén és a társadalom előnyére kezelje az emberkereskedelem során szerzett tapasztalataiból eredő speciális szükségleteket

ÁTMENET ÉS TÁMOGATÁS

A beilleszkedés kétirányú folyamat, amely átmenetet feltételez. A beilleszkedéshez vezető útnak több állomása van, amelyek fedhetik egymást:

- Gondolkodási idő
- Potenciális részvétel a bűnüldözésben
- Hosszú érvényességű tartózkodási engedély elnyerése áldozatként vagy humanitárius védelem kedvezményezettjeként (ami nem szükséges az uniós állampolgárok részére)
- Speciális védett ház
- Speciális pszichoszociális támogatás
- Speciális szociális támogatás
- Privát szállásra való költözés
- Az egyéb bevándorlók vagy a társadalom kiszolgáltató tagjainak nyújtott támogatáshoz hasonló támogatás
- Munkavállalás és karrier építése

Az átmeneti és beilleszkedési folyamat során az érintett személyeknek szükségük van támogatásra. A társadalom egyik feladata a beilleszkedés során, hogy a függetlenség elérése érdekében gondoskodjon a támogatásról végigkövetve az áldozati szereptől való megszabadulás folyamatát.

A FIIT projektre támaszkodva még több adatot szükséges gyűjteni a témához, különösen a sikeres beilleszkedés és az emberkereskedelem formája közti kapcsolatra vonatkozó feltevéseket, támogatni kell az uniós tagállamok közti együttműködést ezen a speciális területen is, politikát kell kidolgozni az érintett személyek és az uniós tagállamok érdekében is.

BIBLIOGRÁFIA

Ager, A. és Strang, A., Understanding Integration: A Conceptual Framework
Journal of Refugee Studies (2008) 21 (2): 166-191. DOI: 10.1093/jrs/fen016
Első online publikáció: 2008. április 17.

Asylum and Immigration Tribunal, UK, SB (PSG – Protection Regulations – Reg 6) Moldova CG [2008] UKAIT 00002

Bales, K. és Soodalter, R. (2009) The Slave Next Door: Human Trafficking and Slavery in America Today, University of California Press

Belga Királyság (2012) 'De strijd tegen mensenhandel en mensensmokkel: Actieplan' (The fight against human trafficking and human smuggling: Action plan), http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/ACTIEPLAN_C_MH_NL_2012.pdf (flamand), http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/ACTIEPLAN_C_MH_FR_2012.pdf (francia)

Brunovskis, A., (2012) Balancing Protection and Prosecution in Anti-Trafficking Policies: A comparative analysis of reflection periods and related temporary residence permits for victims of trafficking in the Nordic countries, Belgium and Italy, Norden Online elérhető a következő címen: (megtéktve 2013. március 4-én)

<http://www.norden.org/en/publications/publikationer/2012-556>

Coen, M. (2011), Human Trafficking, Smuggling and Immigration, NATO Science for Peace and Security Series – E: Human and Societal Dynamics

Collett, E. (2011), Immigrant Integration in Europe in a Time of Austerity Washington DC: Migration Policy Institute <http://www.migrationpolicy.org/pubs/TCM-integration.pdf>

Európa Tanács (2005), Egyezmény az emberkereskedelem elleni fellépésről, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/Source/PDF_Conv_197_Trafficking_Erev.pdf

Európa Tanács (2005), Fellépés az emberkereskedelem ellen weboldal http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/monitoring/greta_EN.asp (megtekintve 2013. április 10-én)

Európai Bizottság (2012), a bizottság közleménye az európai parlamentnek, a tanácsnak, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának Az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52012DC0286:EN:NOT> (megtekintve 2013. február 4-én)

Az Európai Unió Tanácsa (2004) A Tanács 2004/81/EK irányelve (2004. április 29.) a harmadik országok emberkereskedelem áldozatává vált vagy az illegális bevándorlás megkönnyítésére irányuló cselekményektől érintett, a hatáskörrel rendelkező hatóságokkal együttműködő állampolgárai részére kiállított tartózkodási engedélyről

Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 261 , 06/08/2004 P. 0019 – 0023

Az Európai Unió Tanácsa (2011), az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, továbbá az ellene folyó küzdelemről és áldozatainak védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról *Az Európai Unió Hivatalos Lapja L 101/1 15.4.2011*

Az Európai Unió Tanácsa (2004a), *Közös integrációs alapelvek*, 14615/04. tanácsi dokumentum, 2004. november 19.

ECRE (2002), Position on the Integration of Refugees in Europe, Brüsszel <http://www.ecre.org/topics/areas-of-work/integration/179.html> Megtekintve 2013. február 6-án

Department of State, Trafficking in Persons: Annual Report, <http://www.state.gov/j/tip/>

Frideres, J. S. (2002), 'Immigrants, Integration and the Intersection of Identities' <http://canada.metropolis.net/events/diversity/Immigration.pdf>

Gallagher, A.T. (2013@,) "Counteracting the Bias: The Department of Labor's Unique Opportunity to Combat Human Trafficking", Harvard Law Review, 126. kötet, 1012-1033 harvardlawreview.org

Geddes, A., (2005), 'Chronicle of a Crisis Foretold: The Politics of Irregular Migration, Human Trafficking and People Smuggling in the UK' British Journal of Politics and International Relations 7. kötet, 324–339

GRETA – Group of Experts on Trafficking in Human Beings (2012), 'Report concerning the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by the United Kingdom' First Evaluation Round, Strasbourg: Európa Tanács

Groenendijk, K. (2011), 'Pre-departure Integration Strategies in the European Union: Integration or Immigration Policy?' European Journal on Migration and Law 13/1: 1-30

Haynes, D.F., (2004), Used, Abused, Arrested and Deported: Extending Immigration Benefits to Protect the Victims of Trafficking and to Secure the Prosecution of Traffickers, Human Rights Quarterly 26/2, 221-272

ICMPD – International Centre for Migration Policy Development (2010), Study on the assessment of the extent of different types of Trafficking in Human Beings in EU countries, Bécs

IOM (2011), 'Counter Trafficking and Assistance to Vulnerable Migrants: Annual Report of Activities, Svájc, http://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-We-Do/docs/Annual_Report_2011_Counter_Trafficking.pdf

IOM (2010), 'Rights, Residence, Rehabilitation: a comparative study assessing residence options for trafficked persons', IOM: Genf, *International Migration Law* No. 24

Mattar, M. és Van Slyke, S. (2010), 'Improving our approach to human trafficking: Editorial Introduction – Identifying Human Trafficking Victims' *Criminology & Public Policy* • 9. kötet • 2. kiadás

Oxman-Martinez, J., Hanley, J. és Gomez, F. (2005), 'Canadian Policy on Human Trafficking: A Four-year Analysis', *International Migration* 43. kötet (4) 7-29. oldal

Philippe, P. és Romano, L. (2008), 'Feed-back', ALC

Rieger, A. (2007), 'Missing the Mark: Why the Trafficking Victims Protection Act Fails to Protect Sex Trafficking Victims in the United States', *Harvard Journal of Law and Gender* <http://www.law.harvard.edu/students/orgs/jlg/vol301/rieger.pdf>

ROBINSON, V. (1998), 'Defining and Measuring Successful Refugee Integration', *Proceedings of ECRE International Conference on Integration of Refugees in Europe*, Antwerpen

Surtees, R. (2012) 'Re/integration of trafficked persons: supporting economic empowerment' *Issues Paper #4*, *Trafficking Victims Re/integration Programme in Southeast Europe (TVRP)*, Nexus Institute és King Baudouin Foundation

Surtees, R. (2008) 'Re/integration of trafficked persons: how can our work be more effective' *Issues Paper #1*, *Trafficking Victims Re/integration Programme in Southeast Europe (TVRP)*, Nexus Institute és King Baudouin Foundation

Tyldum, G. és Brunovskis, A. (2005), 'Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking', *International Migration* 43:1/2 17-32

UKBA – United Kingdom Border Agency (2010) Guidance for Competent Authorities (megtekintve 2013 március 4-én) <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/sitecontent/documents/policyandlaw/asylumprocessguidance/specialcases/guidance/competent-guidance?view=Binary>

UNGIFT – UN Global Initiative to Fight Human Trafficking (2009), Guiding Principles on Memoranda Of Understanding Between Key Stakeholders And Law Enforcement Agencies on Counter-Trafficking Cooperation http://www.ungift.org/docs/ungift/pdf/humantrafficking/Guiding_Principles_annexe.pdf

Egyesült Nemzetek (2000), az Egyesült Nemzetek keretében létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve, (Palermói Jegyzőkönyv) Egyesült Nemzetek, *Treaty Series*, 2237. kötet, 319. oldal; A/55/383 dok.

Zimmerman, C., Hossain, M., Watts, C. (2011), Human trafficking and health: A conceptual model to inform policy, intervention and research, *Social Science & Medicine*, 73. kötet, 2. kiadás, 327–335. oldal, <http://dx.doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.05.028> Megtekintve 2013. február 6-án

1. MELLÉKLET: KÉRDŐÍVEK

IOM International Organization for Migration
OIM Organisation Internationale pour les Migrations
OIM Organización Internacional para las Migraciones

Az emberkereskedelem áldozatai beilleszkedésének támogatása és elősegítése (FIIT projekt),

Az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését célzó intézkedések hatékonyságának értékelése

Félig strukturált interjú politikai döntéshozók részére

SZEMÉLYES KÉRDÉSEK

1. Hogyan definiálná a „beilleszkedés” fogalmát?
2. A beilleszkedés mely fogalmát alkalmazná az emberkereskedelem áldozataira (amennyiben az előzőtől eltérő)?
3. Mennyire gyakori jelenség az Önök országában az emberkereskedelem?
4. Írja le az emberkereskedelem áldozatának profilját.
5. Mi szükséges leginkább az emberkereskedelem áldozatainak a befogadó / származási ország társadalmába való beilleszkedéséhez?

JOGOK

6. Milyen speciális jogokkal rendelkeznek a nemzeti törvénykezés szerint az emberkereskedelem áldozatai?
7. Ismer az uniós törvénykezésben olyan jogokat, amelyeket az emberkereskedelem külföldi (harmadik országból származó) áldozatai részére biztosítanak, és ebben az összefüggésben hogyan véli, a nemzeti jogrendszer harmonizál az uniós jogrendszerrel, vagy inkább különbözik attól?

8. E jogok valamelyike lehetővé teszi a tartózkodási engedély megszerzését?
9. Milyen feltételek mellett kapható meg az engedély? Mit gondol, jól működik a rendszer?

TÁMOGATÁS ÉS PÉNZÜGYI FORRÁSOK HARMADIK ORSZÁGBELI ÁLDOZATOK RÉSZÉRE

10. Milyen intézkedéseket terveznek az emberkereskedelem külföldi áldozatai társadalmi beilleszkedésének és munkavállalásának támogatására?
11. Mit gondol, megfelelnek a célnak az intézkedések?
12. Milyen források állnak rendelkezésre az emberkereskedelem külföldi áldozatainak támogatására?
13. Elegendőnek tartja ezeket?
14. Számba véve azokat az intézményeket, amelyek jelenleg szerepet játszanak az emberkereskedelem külföldi áldozatainak beilleszkedésében, elegendőnek tartja ezeket, vagy más intézmények bevonása is szükséges lenne?
15. Ha igen, mely intézményeké?
16. Mit gondol, a külföldiek beilleszkedését szolgáló uniós források megfelelő mértékben figyelembe veszik a kérdéses célcsoportot?

TÁMOGATÁS ÉS PÉNZÜGYI FORRÁSOK UNIÓS ORSZÁGBELI ÁLDOZATOK RÉSZÉRE

17. Milyen intézkedéseket terveznek az uniós áldozatok beilleszkedésének támogatására?
18. Mit gondol, megfelelnek a célnak az intézkedések?
19. Milyen források állnak rendelkezésre az uniós áldozatok esetében?
20. Elegendőnek tartja ezeket?
21. Számba véve azokat az intézményeket, amelyek jelenleg szerepet játszanak az emberkereskedelem uniós áldozatainak beilleszkedésében, elegendőnek tartja ezeket, vagy más intézmények bevonása is szükséges lenne?
22. Ha igen, mely intézményeké?

23. Mit gondol, a külföldiek beilleszkedését szolgáló uniós források megfelelő mértékben figyelembe veszik a kérdéses célcsoportot?

24. Mit gondol, az intézményi szereplők és a civil társadalom megfelelő mértékben élnek a kérdéses célcsoport (uniós és harmadik országbeli áldozatok) beilleszkedését szolgáló uniós források biztosította lehetőségekkel?

25. Rendelkezik az Ön országa az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését célzó standardizált programmal?

26. Rendelkezik az Ön országa programokkal a származási országukban emberkereskedelem áldozatává vált személyek beilleszkedésének támogatására?

27. Ha igen, ki jogosult erre a támogatásra, és milyen feltételekkel?

SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK

Név és vezetéknev

Nem,

Életkor

Végzettség

Az intézményben betöltött pozíció

IOM International Organization for Migration
OIM Organisation Internationale pour les Migrations
OIM Organización Internacional para las Migraciones

Az emberkereskedelem áldozatai beilleszkedésének
támogatása és elősegítése (FIIT projekt),

Az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését célzó intézkedések hatékonyságának értékelése

Félig strukturált interjú támogatást nyújtó szervezetek részére

1. Hogyan definiálná a „beilleszkedés” fogalmát?
2. A beilleszkedés mely fogalmát alkalmazná az emberkereskedelem áldozataira?
3. Mennyire gyakori jelenség az Önök országában az emberkereskedelem?
4. Írja le az emberkereskedelem áldozatának profilját.
5. Mi szükséges leginkább az emberkereskedelem áldozatainak a befogadó / származási ország társadalmába való beilleszkedéséhez?
6. Véleménye szerint az Ön országa támogatja az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését?
7. Mit gondol, az emberkereskedelem áldozatai részére rendelkezésre álló támogatás megfelelő erre a célra?
8. Ön szerint a kormány által biztosított finanszírozás elegendő?
9. Rendelkezik az Ön országa az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését célzó standardizált programmal?
10. Ha nem, milyen minimális standardot javasolna Ön?
11. Kérem, sorolja fel, hogy milyen támogatási formák állnak az emberkereskedelem áldozatainak rendelkezésére (szállítás, szakképzés, álláskeresés, jogi tanácsadás és egészségügyi támogatás). *(A kérdezőbiztos saját listát készíthet az adott országban nyújtott támogatásokról.)*

12. Kérjük, állítsa fontossági sorrendbe a támogatási formákat.
13. Folyamatosan vagy ciklikusan kísérik figyelemmel a beilleszkedési programot? Ha igen, ki és hogyan?
14. Rendelkezésre áll a támogatott visszatérés lehetősége, ha valaki emellett dönt?
15. Ha igen, kapnak az aldozatok valamilyen támogatást visszatérés előtt? (peldaul pszichologiai tanacsadas)?
16. Ha igen, nyújtanak támogatást az érkezéskor (támogatást a szociális rehabilitáció és a munkavállalás elősegítésére)?

SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK

Név és vezetéknev

Nem

Életkor

Intézmény

Az intézmény feladata

Végzettség

Foglalkozás

A szervezetben végzett munka időtartama (év)

IOM International Organization for Migration
OIM Organisation Internationale pour les Migrations
OIM Organización Internacional para las Migraciones

Az emberkereskedelem áldozatai beilleszkedésének
támogatása és elősegítése (FIIT projekt),

Az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését célzó intézkedések hatékonyságának értékelése

Félig strukturált interjú az emberkereskedelem áldozatai részére

Kutatást végzünk az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését célzó intézkedések hatékonyságának értékelése céljából. Beilleszkedés alatt kétirányú folyamatot értünk, amely magában foglalja a bevándorlók és a befogadó társadalom kölcsönös alkalmazkodását, valamint a jogok és kötelességek egyenlő mértékű fennállását is.

A.

1. Ebben a pillanatban mit mondana a befogadó országban szerzett beilleszkedési tapasztalatairól?
2. Ha megkérjük, hogy bővebben írja le az ezzel kapcsolatos tényezőket, mit említene még meg?
3. Mit mondana a munkavállalással kapcsolatos tényezőkről?

Összességében hogyan értékelné a befogadó országban való beilleszkedés sikerességének folyamatát?

Nagyon
elége-
detlen

Nagyon
elége-
dett

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

B.

Nézzük meg az Ön részére nyújtott támogatásokat:

1. Milyen szolgáltatásokat biztosítottak az Ön részére?
2. Rövid listát ismertetek Önnel az Önt befogadó országban nyújtott támogatásokról (szállás, szakképzés, álláskeresés, jogi tanácsadás és egészségügyi támogatás). *(A kérdezőbiztos saját listát készíthet az adott országban nyújtott támogatásokról.)*

Biztosították az Ön részére a felsorolt támogatások valamelyikét?

Próbálja meg értékelni őket.

3. Meg tudja nevezni az egyes elemek erősségeit az Ön által spontán említett és az általam felsorolt szolgáltatásokat illetően?
4. Meg tudná nevezni a legfőbb kifogásokat?

Össességében meg tudná mondani, hogy mennyire elégedett a támogatással?

Nagyon
elége-
detlen

Nagyon
elége-
dett

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Kérem, gondolja végig, hogyan lehetne javítani a támogatásokat:

5. Van esetleg olyan támogatás, amelyet nem említett, és amely meg tudná könnyíteni az emberkereskedelem áldozatainak beilleszkedését?
6. Esetleg az adott támogatást más formában kellene nyújtani?

C.

Vizsgáljuk meg a támogatás személyes aspektusát.

1. Hogyan érezte magát a folyamat alatt?
2. Milyen pozitív benyomásai voltak?
3. Mit kifogásolna?

Összességében mennyire elégedett az Önnek nyújtott támogatással?

Nagyon
elége-
detlen

Nagyon
elége-
dett

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

D.

1. Folyamatosan kapott támogatást a beilleszkedési folyamat során?
2. Ha igen, figyelembe vették saját tempóját?
3. Tapasztalt közelséget /melegséget a támogatás nyújtása során?
4. Ha nem, úgy véli, hogy ez valószínűleg negatívan befolyásolta beilleszkedési folyamatát?

Ennek tükrében mennyire elégedett?

Nagyon
elége-
detlen

Nagyon
elége-
dett

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

E.

Térjünk át a munkával vagy más beilleszkedési tényezővel kapcsolatos benyomásaira.

1. Mit gondol, képzettségét megfelelő mértékben figyelembe vették a lehetséges állásajánlatok értékelése során?
2. Mit gondol, képességeit megfelelően értékelték / támogatták?
3. Ha igen, hogyan?
4. Ha nem, miért?

Mennyire elégedett a munkavállalással kapcsolatos támogatással?

Nagyon
elége-
detlen

Nagyon
elége-
dett

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

F.

Kérdések a származási országuktól eltérő országban élő áldozatok részére:

1. Gondolt valaha is a hazájába való visszatérés lehetőségére?
2. Ha igen, ezt konkrét lehetőségként ajánlották Önnek?
3. Hogyan ajánlották fel ezt a lehetőséget?

Kérdések a származási országukban élő áldozatok részére:

4. Mely szervezet nyújtott támogatást a visszatéréshez?
5. Kapott támogatást az indulás előtt (tanácsadást, képességei értékelését, szakképzést)?
6. Hasznosnak találta az érkezéskor nyújtott támogatást (a társadalmi és munkahelyi beilleszkedéshez nyújtott segítséget)?

Hogyan értékelné a támogatott visszatéréssel / visszatérési folyamattal való elégedettségét?

Nagyon
elége-
detlen

Nagyon
elége-
dett

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

SZOCIODEMOGRÁFIAI ADATOK

Általános adatok

Nem

Életkor

A kizsákmányolás típusa

A kizsákmányolás időtartama

Végzettség

Foglalkozás

2. MELLÉKLET: ÖSSZEFOGLALÓ TÁBLÁZAT

ÁLTALÁNOS ADATOK, NEM, ÉLETKOR, A KIZSÁKMÁNYOLÁS TÍPUSA,
A KIZSÁKMÁNYOLÁS IDŐTARTAMA, VÉGZETTSÉG, FOGLALKOZÁS

AZ EMBERKERESKEDELEM ÁLDOZATAINAK HOZZÁFÉRÉSE A JOGI SZOLGÁLTATÁSOKHOZ								
	EU direktíva 2004/81/EC, 2004. április 29		Konkrét, az ember- kereskedelem áldozataira vonat- kozó rendelkezés		Konkrét, a menekült státuszra vonatkózó jogi szabályozás		Egyéb nemzetközi védelmi státusz	
	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM
BELGIUM	X		X		X		X	
FRANCIAORSZÁG	X		X		X			X
MAGYARORSZÁG	X							
OLASZORSZÁG		X	X		X		X	
EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	X		X		X			X

A TARTÓZKODÁSI ENGEDÉLY TÍPUSA						
A tartózkodási engedély érvényességi ideje	Megújítható?			Hosszú távú tartózkodási engedélyre változtatható-e?		
	IGEN	NEM	Ha IGEN, hányszor és mennyi időre?	IGEN	NEM	Ha IGEN, milyen feltételek teljesülése esetén?
45 nap (gondolkodási idő) * 3 hónap (regisztrációs igazolás) * 6 hónap (ideiglenes áldozati státusz)	X		Regisztrációs igazolás: egyszer, 3 hónapra megújítható - Ideiglenes áldozati státusz: a jogi eljárás befejezéséig szükség szerint hosszabbítható	X		Amikor az eljárás végén, emberkereskedelem bűncselekményének megállapításával az elkövetőkkel szemben az emberkereskedelem bűncselekményének megállapításával marasztaló ítélet születik; Amikor a bíróság fenntartja az emberkereskedelem/embercsempészet tárgyában hozott ítéletét súlyosbító körülmények figyelembevételével.
12	X		Az áldozat helyzetétől és a hatóságok értékelésétől.	X		A speciális, emberkereskedelem áldozatai részére hozott törvény értelmében állandó letelepedési engedélyt kaphatnak azok, akiknek az ügyében az elkövetőket sikeresen és jogerősen elítélték. A menekültekre vonatkozó szabályozás értelmében hosszú távú tartózkodási engedély 5 év után adható.
6 hónap, 30 napos gondolkodási időt követően	X		Korlátlan, 6 havonta meghosszabbítható, ameddig a jogi eljárás szempontjából szükséges	X		A státuszváltásra vonatkozó kérelem benyújtásával, amennyiben a körülmények ezt lehetővé teszik
6 hónap	X		Korlátlan, 6 havonta, ahogy az integrációs folyamat szempontjából szükséges	X		Ha a kedvezményezett személy munkát/gyakornoki lehetőséget talált, vagy beiratkozott egy felsőoktatási intézménybe.
12	X		Maximum 5 év	X		A hatóságok döntésének függvényében

	A 2004/81/EC DIREKTÍVA ALAPJÁN KIADOTT TARTÓZKODÁSI ENGEDÉLYEK SZÁMA		AZ EMBERKERESKEDELEM ÁLDOZATAIRA VONATKOZÓ KÜLÖN JOGSZABÁLY ALAPJÁN KIADOTT TARTÓZKODÁSI ENGEDÉLYEK SZÁMA	MENEKÜLTÜGYI JOGSZABÁLYOK ALAPJÁN ADOTT TARTÓZKODÉSI ENGEDÉLYEK SZÁMA	EGYÉB JOGCÍMEN KIADOTT TARTÓZKODÁSI ENGEDÉLYEK SZÁMA
	ÉV	N°	N°	N°	N°
BELGIUM	2004				
	2005				
	2006		744	59	238
	2007		612	60	158
	2008		700	102	226
	2009		712	170	136
	2010		634	117	135
	2011		584	69	132
ÖSSZESEN		3986	577	1025	

A számok a kiadott és a megújított engedélyekre vonatkoznak

FRANCIAORSZÁG	2008		52		87
	2009		198		243
	2010		310		277
	2011		189		N/A
	ÖSSZESEN		749		607

OLASZORSZÁG	2004		3805		
	2005				
	2006				
	2007				
	2008				
	2009				
	2010				
	2011		2106	4	
ÖSSZESEN		5911	4		

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG	2004				
	2005				
	2006				
	2007				
	2008				
	2009				
	2010	48		162	
	2011				
ÖSSZESEN	48		162		

AZONOSÍTOTT ÁLDOZATOK SZÁMA					
	ÉV	N°			
MAGYARORSZÁG	2009	3			
	2010	16			
	2011	20			
	2012	142			
	ÖSSZESEN	181			

Minden áldozat magyar állampolgár. Az adatok azoknak az áldozatoknak a számát jelzik, akiket áldozatként azonosítottak és elismernek, így ez alapján részesülnek valamilyen támogatásból.

AZ ÁLDOZAT NEME		A KIZSÁKMÁNYOLÁS TÍPUSAI		
Nő	Férfi	Szex	Munka	Egyéb
87	73	57	65	38
90	88	51	114	13
92	82	38	104	32
65	59	44	59	21
79	58	43	72	22
66	83	34	81	34
479	443	267	495	160

AZ ÁLDOZAT NEME		A KIZSÁKMÁNYOLÁS TÍPUSAI		
Nő	Férfi	Szex	Munka	Egyéb
3	0			
16	0			
18	2	154	8	
136	6			
173	8	154	8	

INTEGRÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK EU ÁLLAMPOLGÁR ÁLDOZATOK RÉSZÉRE						
Szociális szolgáltatók a célországban						
	Állami			Privát (NGOK, nemzetközi szervezetek, egyházi intézményhálózatok, önkéntes alapú szervezetek, stb.)		
	IGEN	NEM	HA IGEN, KI?	IGEN	NEM	HA IGEN, KI?
BEIGIUM		X		X		3 helyi civilszervezet, a Sürya, a Pag-asa és a Payoke. A finanszírozást a szövetségi hatóságok és a regionális kormányok nyújtják. Hivatalos mandátumuk szerint felelősek az emberkereskedelem áldozatainak a befogadásáért és integrációjuk utánkövetéséért.
FRANCIAORSZÁG	X		A helyi hatóságok nyújtanak szolgáltatásokat. Néhány esetben az önkormányzati működtetésű védett házak is nyújtanak asszisztenciát.	X		Általában a kormány által támogatott civilszervezetek
MAGYARORSZÁG	X		A családon belüli erőszak és az emberkereskedelem áldozatai részére fenntartott segélyvonal	X		Magyar Baptista Szeretetszolgálat, egyéb civilszervezetek ad hoc alapon
OLASZORSZÁG	X		A helyi viszonyok függvényében változó. Saját maguk is nyújthatnak szolgáltatásokat, pl. védett ház és szakképzés	X		Az Esélyegyenlőségi Minisztériumnál regisztrált kb. 200 civilszervezet
EGYESÜLT KIRÁLYSÁG		X		X		A kormányzat által támogatott civilszervezet

INTEGRÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK EU ÁLLAMPOLGÁR ÁLDOZATOK RÉSZÉRE												TÁMOGATOTT ÖNKÉNTESHAZATLRLESI ÉS REINTEGRÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK EU ÁLLAMPOLGÁR ÁLDOZATOK RÉSZÉRE		
A célországban elérhető integrációs szolgáltatások típusai												IGEN	NEM	
Védett ház		Nyelvtanfolyam		Szakképzés		Munkae-rőpiaci beilleszkedés		Jogi segítség		Pszichoszociális asszisztencia				Egyéb
IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM			
X		X		X		X		X		X			IGEN az IOM en keresztül	
X		X		X		X		X		X		X	X	
X				X		X		X		X		egészségügyi szolgáltatások, nem védett elhelyezés	X (nem, kivéve a "hagyományos" önkéntes hazatérést, amely a sérülékenység okán orvosi, vagy egyéb kíséretet is magában foglalhat)	
X		X		X		X		X		X		asigenstenza sanitaria, alloggi privati, linea verde per le vittime di tratta. Tali servizi finanziari dal Ministero della Pari Opportunità e gestiti da ONG locali.	Egészségügyi szolgáltatások, nem védett elhelyezés, az esélyegyenlőségi minisztérium által finanszírozott, alvállalkozó helyi civilszervezet által üzemeltetett segélyvonal	
X		X		X		X		X		X			X	

INTEGRÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK EU ÁLLAMPOLGÁR ÁLDOZATOK RÉSZÉRE						
Szociális szolgáltatók a célországban						
Állami			Privát (NGOk, nemzetközi szervezetek, egyházi intézményhálózatok, önkéntes alapú szervezetek, stb.)			
IGEN	NEM	HA IGEN, KI?	IGEN	NEM	HA IGEN, KI?	
BELGIUM		X		X	3 helyi civilszervezet, a Sürya, a Pag-asa és a Payoke. A finanszírozást a szövetségi hatóságok és a regionális kormányok nyújtják. Hivatalos mandátumuk szerint felelősek az emberkereskedelem áldozatainak a befogadásáért és integrációjuk utánkövetéséért.	
FRANCIAORSZÁG	X		A helyi hatóságok nyújtanak szolgáltatásokat. Néhány esetben az önkormányzati működtetésű védett házak is nyújtanak asszisztenciát.	X	Általában a kormány által támogatott civilszervezetek	
MAGYARORSZÁG	X		A családon belüli erőszak és az emberkereskedelem áldozatai részére fenntartott segélyvonal		Magyar Baptista Szeretetszolgálat, egyéb civilszervezetek ad hoc alapon	
OLASZORSZÁG	X		A helyi viszonyok függvényében változó. Általában a helyi hatóságok önrészt biztosítanak a civilszervezetek által nyújtott szolgáltatások biztosításához a költségek max. 30%-ig. Néhány esetben maguk nyújtják a szolgáltatásokat, pl. egészségügyi és elsősegély területén	X	Az Esélyegyenlőségi Minisztériumnál regisztrált kb. 200 civilszervezet	
EGYESÜLT KIRÁLYSÁG		X		X	A kormányzat által támogatott civilszervezet	

INTEGRÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK EU ÁLLAMPOLGÁR ÁLDOZATOK RÉSZÉRE												TÁMOGATOTT ÖNKÉNTESHAZATLÉSI ÉS REINTEGRÁCIÓS SZOLGÁLTATÁSOK EU ÁLLAMPOLGÁR ÁLDOZATOK RÉSZÉRE		
Védett ház, lakhatás												IGEN	NEM	
Védett ház, lakhatás		Nyelvtanfolyam		Szak-képzés		Munkae-rőpiaci beillesz-kedés		Jogi segítség		Pszicho-szociális asszisz-tencia				Egyéb
IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM	IGEN	NEM			
X		X		X		X		X		X			IGEN az IOM en keresztül	
X		X		X		X		X		X			X	
X			X	X		X		X		X		egészség-ügyi szolgál-tatások, nem védett lakhatás		X
X			X	X		X		X		X		egészség-ügyi szolgál-tatások		X
X		X			X	X		X		X			X	

A projekt az Európai Unió társfinanszírozásában valósul meg